

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE MÀSTER

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

M. Victoria Marcos Hernández

Màster Universitari de Formació del Professorat

(Especialitat/Itinerari de *Geografia i Història*)

Centre d'Estudis de Postgrau

Any Acadèmic 2021-22

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

M. Victoria Marcos Hernández

Treball de Fi de Màster

Centre d'Estudis de Postgrau

Universitat de les Illes Balears

Any Acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

Prostitució, educació afectiu-sexual, franquisme,...

Tutora del Treball Maria Miquela Garau López

Resum

Els estudis realitzats entorn de la pornografia i la prostitució en ple segle XXI, confirmen que les noves generacions accedeixen i consumeixen cada vegada a edats més primerenques aquest tipus de contingut, material i “serveis” sexuals.

Els patrons de comportament i la sexualitat que es transmet dins aquests servidors i pàgines d'Internet, segueixen esquemes clarament patriarcals i misògins. Les dones són concebudes com a objectes, i el contingut violent i els abusos són constants.

Per això, és important que des dels centres educatius es facin propostes didàctiques que de manera transversal i fins i tot interdisciplinària promoguin una educació sexual positiva basada en la igualtat de gènere i que al seu torn transmetin valors per a un correcte desenvolupament de l'alumnat. En aquest sentit, s'emmarca l'actual proposta, que part de l'estudi de la prostitució en època franquista i la relaciona directament amb la seva situació i concepció en l'actualitat.

PARAULES CLAU: prostitució; educació afectiu-sexual; franquisme; projecte d'investigació; debat.

INDEX

Justificació	1
Objectius	5
Estat de la qüestió	6
Debat actual sobre la prostitució.....	6
Estudis historiogràfics sobre la prostitució.....	7
Els antecedents republicans: Decret abolicionista de 1935.....	9
La prostitució a l'època franquista: Reglamentarisme i abolicionisme.....	14
Postguerra i primer franquisme.....	14
Presons especials i el <i>Patronato de Protección a la Mujer</i>	16
Retorn a l'abolicionisme.....	18
La prostitució a les Illes Balears: Abans i ara.....	19
Proposta didàctica	24
Objectius didàctics.....	24
Competències bàsiques.....	25
Fases de la proposta.....	27
Temporalització.....	36
Metodologia.....	38
Atenció a la diversitat.....	40

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-
SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Recursos.....	43
Recursos materials.....	44
Recursos humans.....	45
Avaluació.....	45
Conclusions.....	48
Referències.....	51
Bibliografia.....	55
Annexos.....	56
Annex 1. Organització de la proposta didàctica.....	57
Annex 2. Dossier documental.....	65
Annex 3. Documents per preparar el debat.....	72
Annex 4. Qüestionari del documental.....	76
Annex 5. Instruments d'avaluació.....	77

Justificació

Per què és necessari parlar obertament de sexualitat, i en el nostre cas, de prostitució, en l'àmbit educatiu?

La resposta la trobem res més encendre el nostre televisor, llegir un diari o les xarxes socials. Existeix en l'actualitat un gran problema en matèria d'educació afectiu-sexual entre els joves del nostre país. Aquest fet és més que evident i palpable en observar la quantitat de violacions a dones joves que s'estan duent a terme per individus que actuen en solitari o en grup, formant les famoses *manadas*. Aquest mateix any comptem ja amb nombrosos exemples i casos que il·lustren aquesta realitat.

Aquesta falta d'educació en matèria sexual, també es reflecteix en l'augment de la violència masclista entre parelles adolescents, relacionat directament amb l'accés a edats cada vegada més primerenques a la pornografia a través de les xarxes socials i Internet, on es perpetuen i reproduïxen uns esquemes mentals i de comportament clarament patriarcals; l'home domina i la dona ha de ser dominada, per tant, trenquen clarament amb la igualtat de gènere i els ideals feministes.

Aquestes noves formes de comunicació i relació, Internet i les xarxes socials, han generat noves formes de prostitució, fent més fàcil i ràpid l'accés a aquesta per part de la joventut, els homes per a consumir-la i les dones per a exercir-la. Aquesta és la situació que remarquen els estudis aportats per les organitzacions on col·labora Lluís Ballester Brage, professor de la Universitat de les Illes Balears, membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES), i de la *Red de Jóvenes e Inclusión Social*, formada per 5 universitats i 8 entitats socials de l'Estat. Ballester Brage, també forma part des de l'any 2003, del Grup d'Estudi de la Prostitució a les Illes Balears.

A més de totes les plataformes que ofereixen internet i l'ús dels telèfons intel·ligents, hem d'incloure i sumar en l'equació als videojocs, que d'igual manera reproduïxen idees i esquemes heteropatriarcals, i moltes vegades

contingut sexual explícit on es transmet un paper molt concret i estereotipat sobre la dona, i en concret, sobre la prostitució.

Com podem observar, tots aquests temes a dalt assenyalats són molt complexos i estan íntimament relacionats amb la falta d'una correcta i sana educació afectiu-sexual. No obstant això, comencem a veure al nostre país diferents actuacions des de l'àmbit educatiu per a treballar aquest aspecte; però no són suficients ni transversals, ni igualitàries en tot el territori espanyol, tal com assenyalen al seu estudi *Pornografía y Educación afectivosexual*, Lluís Ballester Brage, Carlos Rosón Varela, i Teresa Facal Fons (2020). Cada comunitat autònoma gestiona les seves competències pròpies en matèria d'educació i salut; per tant, es veu una gran diferència en aquest tema segons la regió que tractem. Igualment, tal com hem pogut comprovar a través d'aquest estudi, són molt pocs els treballs de propostes didàctiques transversals en matèria de coeducació i educació afectiu-sexual.

En el nostre cas, el de les Illes Balears, Ballester et al. (2020), esmenta que ens trobem entre les comunitats que comencen a treballar aquests aspectes; però encara troben a faltar la seva transversalització. Gràcies al pla de coeducació de 2019-20, s'han desenvolupat diferents programes d'aquest tema tant per a informar els joves com per a formar al professorat. A més, aquest pla estableix la necessitat d'incorporar l'educació afectiva i sexual dins del Projecte Educatiu de Centre (PEC) i la Programació General Anual (PGA) dels centres educatius (p.152).

Malgrat els avanços realitzats, encara no existeixen treballs que afavoreixin una educació integral com en altres països europeus, com el cas de Suècia, Àustria, Dinamarca, Finlàndia..., on l'educació sexual s'integra en altres matèries com la nostra especialitat, les Ciències Socials, o es creen matèries *ex novo* per a això (Ballester et al., 2020, p.140). D'aquí ve que, tal com esmenta l'estudi, és necessari que s'impulsin lleis a escala estatal que contemplin una educació integral; és a dir, que tinguin en compte tots els aspectes que influeixen en una correcta evolució, formació i aprenentatge dels joves, i entre ells, trobem

clarament l'educació afectiu-sexual (p.155). L'estudi esmenta, a més que, si ni les famílies ni els centres educatius podem donar resposta als dubtes en matèria sexual als joves, ni els formem i donem les eines per a desenvolupar la seva capacitat crítica sobre aquest tema, a aquests no els quedarà més remei que acudir a la font d'informació que més fàcil i accessible tenen, les xarxes socials i Internet. Aquests nous canals d'informació perpetuen clarament la cosificació i la violència cap a les dones influint directament en les actituds i comportaments dels joves amb les seves companyes.

Són moltes les qüestions que envolten i formen part de l'educació afectiu-sexual, i com hem vist, és necessari tractar-los individualment amb la profunditat que mereixen dins de l'àmbit educatiu. No obstant això, per qüestions de temps i forma, aquest present estudi i proposta didàctica se centra exclusivament en l'anàlisi d'un d'aquests temes: la prostitució. Aquesta selecció es deu, en primer lloc, a una qüestió d'interès propi en el tema; i, en segon lloc, al fet que és un punt de completa actualitat, el debat sobre la seva regularització ha estat clau en el desenvolupament de l'última celebració del 8 de març (Dia Internacional de la dona) d'aquest mateix any 2022. Hem de sumar a aquesta elecció, el fet que aquest mateix debat va sorgir a les aules al llarg de les pràctiques en els centres educatius emmarcades dins d'aquest mateix màster, i també a la detecció d'aquesta necessitat d'educar en matèria afectiva i sexual.

Al llarg del procés de recerca per a contextualitzar el marc teòric d'aquesta proposta, descobrim un gran buit quant a estudis i propostes didàctiques per a plantejar directament a les aules. Tal com esmenten els estudis de Ballester et al. (2020), existeixen propostes a escala de centre, tallers, xerrades de professionals, la consulta jove..., en matèria de sexualitat; però, podem observar una falta de propostes que posin en relació el tema de la prostitució amb els continguts desenvolupats en el currículum, i fins i tot, treballs interdisciplinaris entre diferents departaments d'un centre educatiu.

Creiem que, des de la nostra matèria, les Ciències Socials, podem treballar moltes qüestions que normalment han estat silenciades o no se'ls ha donat la

importància que mereixen, deixant de costat la perspectiva occidental i patriarcal de la història més purament tradicional.

És cert, que comencem a veure com els continguts dels llibres de text i les propostes de molts centres inclouen l'estudi i la formació des d'una perspectiva de gènere. En Ciències Socials, per exemple, observem com ja es tracta el paper de la dona al llarg de cadascuna de les etapes de la història; no obstant això, el col·lectiu que aquí presentem, les prostitutes, continuen silenciades, igual que moltes altres minories (esclaus, pobres, col·lectiu LGTBIQ*, països colonitzats, etc.). Per tot això, i a pesar que pugui considerar-se un tema tabú per a gran part de la societat, creiem necessari informar i formar sobre qüestions d'actualitat alhora que desenvolupem l'esperit crític dels joves sobre aquest tema i altres relacionats directament amb l'educació afectiu-sexual (pornografia, malalties de transmissió sexual, LGTBIQ*...).

Com a docents hem de fomentar la capacitat de reflexió i d'esperit crític, alhora que eduquem en valors d'igualtat i respecte als nostres semblants. Amb aquesta proposta, no volem adoctrinar des de les aules, sinó més aviat al contrari, volem seguir un dels principis que defineixen la nostra especialitat: l'objectivitat. L'historiador, i a més, docent, ha de ser capaç de relatar i explicar la història i fets del passat de la manera més objectiva possible, facilitant la informació perquè després les generacions presents i futures puguin reflexionar sobre l'esdeveniment i prenguin les decisions i opinions que ells creuen més oportuns.

Finalment, ens queda esmentar i justificar l'elecció del nivell educatiu seleccionat per a aquesta proposta. Hem cregut oportú per edat i per continguts del currículum, enllaçar i aprofundir en aquest tema en dos nivells molt clars, 4t d'ESO i 2n de Batxillerat. No obstant això, de nou per falta de temps i forma, hem decidit centrar-nos en un grup de 4t d'ESO; però seria igualment factible en un grup de 2n de Batxillerat sempre que es tingui en compte la preparació per a la PBAU (Prova de batxillerat per a l'accés a la Universitat)

Com és evident, no podem plantejar aquí una proposta que englobi tot el temari d'un curs acadèmic; per això, hem seleccionat una etapa i contingut de la nostra

matèria molt concrets, la “Dictadura de Franco a Espanya i les Illes Balears”, corresponent al Bloc 7, “L'estabilització del capitalisme i l'aïllament econòmic del bloc soviètic”, del currículum d'ESO (Decret 34/2015, de 15 de maig).

El moment i etapa històrics assenyalats ens brinda l'oportunitat d'enllaçar el desenvolupament d'aquesta dictadura amb la matèria i tema del sistema prostitucional, que igual que la dictadura va reflectir l'evolució de la ideologia franquista fins a la caiguda del règim. De la mateixa manera, el sistema prostitucional establert en aquesta època, ens ajuda a entendre el sistema actual al nostre país, connectant, per tant, els continguts de la matèria amb l'actualitat més immediata.

Per a concloure, creiem important esmentar que aquesta proposta aquí plantejada podria tractar-se de manera interdisciplinària juntament amb altres especialitats i departaments dels centres educatius. De fet, creiem que seria més que factible una col·laboració amb el Departament de Llengua i Literatura Castellana, on es podria plantejar la lectura de diferents novel·les de l'època on apareix clarament reflectida la realitat de la prostitució, o amb el Departament d'Educació Plàstica, realitzant cartells propagandístics de la guerra civil o de les polítiques en matèria prostitucional i la lluita antivenèria molt típica de moment.

Objectius

Amb aquesta proposta didàctica ens plantegem la consecució de cinc objectius interconnectats entre ells i relacionats directament amb el currículum d'ESO de les Illes Balears (Decret 34/2015, de 15 de maig) i les competències clau establertes per la vigent Llei d'Educació, LOMCE (*Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre*). A continuació, adjuntem els cinc objectius d'aquesta proposta didàctica:

1. Conèixer les causes, les conseqüències i l'evolució en el temps de la dictadura de Franco a Espanya i les Illes Balears.

2. Valorar la situació de la postguerra i la repressió a Espanya a través de la història d'un dels col·lectius més afectats i desconeguts de l'època: les prostitutes.
3. Contextualitzar la política reglamentista i abolicionista franquista cap a la prostitució i la continuïtat d'aquest sistema i debat fins als nostres dies.
4. Fomentar l'esperit i pensament crític sobre el concepte i sistema de la prostitució a l'època franquista i en l'actualitat.
5. Promoure una sana i correcta educació afectiu-sexual a les aules a partir de l'ensenyament de les Ciències Socials.

Estat de la qüestió

Debat actual sobre la prostitució

La prostitució és un servei? Aquesta mateixa pregunta la va realitzar una alumna de 3r d'ESO al seu professor de Geografia i Història quan tractàvem el tema dels "Serveis". El docent en qüestió va respondre que sí, que la prostitució és un servei pel qual es rep una compensació econòmica; però, realment podem confirmar què es tracta d'un servei? Si estem atents a les xarxes socials i a les notícies podem observar com aquest debat està molt present en l'actualitat del moment. Concretament, el debat se centra i es desenvolupa a través de dos corrents de pensament clarament enfrontats.

Un d'aquests dos corrents és completament abolicionista; és a dir, defensa l'abolició de la prostitució considerant-la més un estat de semiesclavitud que una professió com tal. Aquest corrent està encapçalat pel moviment feminista, i a Espanya, comptem amb diverses dones referents en aquest camp i que fan ús de les xarxes socials per a difondre el seu missatge. Entre elles, trobem a Amelia Tiganus, una exprostituta, víctima del tràfic de persones, que va aconseguir sortir d'aquest sistema i actualment es dedica a explicar la seva experiència i a defensar aquesta postura abolicionista, a més d'haver escrit un llibre on es narra a la perfecció la seva vida i el seu pensament (Tiganus, 2021). També comptem amb els estudis de la filòsofa, Ana de Miguel, defensora també de l'abolició de la prostitució i que al mateix temps la posa en relació amb el món de la pornografia

(De Miguel, 2021). Finalment, assenyalem a l'activista feminista *Sindy Takanashi*, també exprostituta, que va ser captada quan era menor d'edat, que a través del seu compte d'*Instagram* difon un missatge feminista i abolicionista.

L'altre corrent en el panorama espanyol és aquell clarament no abolicionista, defensada pel mateix sistema que dirigeix la prostitució, i per les mateixes dones que l'exerceixen (Heim, 2006, p.458). Aquest corrent defensa la legalització de la prostitució amb la finalitat que aquestes dones puguin cotitzar en la Seguretat Social i tenir tots els drets que això comportaria.

Tots dos corrents es van enfrontar cara a cara en la passada manifestació del 8 de març de 2022, Dia Internacional de la Dona, a Madrid i en altres ciutats espanyoles. La capital d'Espanya es va veure obligada a no celebrar una manifestació de caràcter oficial, ja que tots dos corrents van decidir convocar manifestacions pel seu compte; per tant, en comptes de dur a terme una única manifestació que unís a totes les dones baix una mateixa consigna, es van convocar dues. Per tot això, podem afirmar que la prostitució és un dels temes que ha aconseguit dividir al moviment feminista espanyol del segle XXI, juntament amb el Moviment LGTBI(Q)* i la famosa Llei Trans, oficialment denominada com "*Anteproyecto de ley para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI*".

Aquesta breu introducció sobre l'estat de la prostitució en l'actualitat, ens serveix per justificar que aquest debat entre aquests dos corrents ve de molt de temps enrere, probablement des dels inicis de la història de la humanitat; recordem que la presència i existència del paper de la prostituta es constata des de l'antiguitat més remota, d'aquí ve la mítica frase de "la prostitució és la professió més antiga del món", frase que si atenem al debat actual i a la realitat d'aquestes dones hauríem de modificar o almenys no creure per complet aquesta afirmació.

Estudis historiogràfics sobre la prostitució

A pesar que sabem de la seva existència ja en les grans civilitzacions de l'antiguitat, com Egipte, Mesopotàmia, Grècia i Roma, poc és el que se sap amb

certesa sobre com vivien aquestes dones i per què es dedicaven al que es dedicaven. La història sobre elles és molt esbiaixada i poc objectiva, ja que no comptem amb testimoniatges directes i reals de primera mà d'aquestes prostitutes egípcies, assíries, accàdies, babilòniques, gregues o romanes; sinó que la informació que disposem els historiadors procedeix sempre de fonts secundàries i de testimoniatges sobretot d'homes.

Si avancem en el temps, observem els mateixos debats i el mateix problema de la falta d'informació real i objectiva sobre el tema fins a l'època contemporània i pràcticament fins a l'actualitat, on hem aconseguit escoltar de primera veu els relats i vivències d'aquestes dones.

Per a contextualitzar l'estat dels estudis historiogràfics sobre la prostitució comptem amb el treball d'Isabel Escobedo Muguerza (2019), que recull en un article els diferents corrents sobre el debat de la prostitució existents al llarg de l'època contemporània, i esmenta al mateix temps els historiadors que s'han dedicat a analitzar-los en profunditat. El primer que remarca I. Escobedo Muguerza és la falta d'estudis historiogràfics sobre el tema fins als nostres dies, sobretot en el cas espanyol, reduint-se tota la informació disponible a estudis del camp del dret i de la medicina; per tant, observem que és una qüestió que necessita ser més estudiada i analitzada a nivells universitaris, i a la vegada, considerem que també és necessari a nivells inferiors com els que aquí ens ocupen.

Escobedo (2019) ens parla de l'existència de tres corrents amb relació al debat de la prostitució en època contemporània. D'una banda, els prohibicionistes, que clarament donen suport a la prohibició d'aquesta "professió", un corrent molt relacionat amb els discursos sobre higienisme; és a dir, que veien la prostitució com una forma de propagació de malalties. El prohibicionisme té connexió directa amb la religió més pura i tradicional, encara que veurem com la religió moltes vegades no ha suposat un problema real per a permetre la prostitució.

D'altra banda, Escobedo (2019) recull els altres dos corrents ja esmentats anteriorment, la reglamentista i l'abolicionista. Aquesta última apareix amb el

moviment feminista anglès de 1869, el moviment sufragista, i estudiada sobretot per feministes i historiadors anglosaxons i americans com Josephine Butler, Geraldine M. Scanlon, Judith R. Walkowitz, Vern L. Bullough i Bonnie Bullough, i finalment, Mary Gibson (p. 157-158).

Una altra idea que ressalta Escobedo (2019), és la visió que té i ha tingut la societat respecte a les prostitutes i el sistema de la prostitució. Sembla evident, que fins a època contemporània i pot fins i tot que fins al segle XXI, es considera que les dones que es "dediquen" a això ho fan per elecció pròpia; i per això, la societat les margina, les considera "no dignes", la qual cosa porta a un debat entre les mateixes dones, entre dones "bones" (mare-esposa) i dones dolentes, les prostitutes (p.170). És clar que aquesta visió té relació directa a la concepció cristiana del paper de la dona com a pura i santa, devota del seu marit i de la seva família. Això ens porta a posar sobre la taula el tema central que volem tractar en aquesta proposta didàctica que fem sobre la prostitució: l'època franquista. Però abans d'endinsar-nos en la matèria vertebradora d'aquesta proposta, creiem necessari contextualitzar la situació prèvia a la guerra civil i a la instauració de la dictadura, que a continuació, passem a desenvolupar.

Els antecedents republicans: Decret abolicionista de 1935

Per a entendre l'evolució i concepció de la prostitució en època franquista, és necessari que contextualitzem la situació prèvia a la guerra civil, ja que sense entendre els estadis anteriors ens seria impossible comprendre les actuacions en matèria prostitucional al llarg de la dictadura.

Per a conèixer la situació de la prostitució entre els segles XIX i la II República, comptem amb diversos treballs i estudis historiogràfics que ens ofereixen una detallada anàlisi en aquesta matèria; com, per exemple, els treballs de Jean-Louis Guereña, *La prostitución en la España contemporánea* (2003), i *La sexualidad en la España contemporánea (1800-1950)* (2011). A més, trobem de nou a Isabel Escobedo Muguerza (2017) i a Mercedes Rivas Arjona (2013), ambdues recullen en els seus treballs la conceptualització i elaboració del moviment i decret abolicionista de la II República.

Tal com ens assenyala Guereña (2017), des de l'edat mitjana fins a pràcticament la II República, Espanya va viure una constant política de reglamentació en matèria prostitucional, excepte el cas breu i amb pocs resultats de les mesures abolicionistes de Felip IV (p.20). Aquesta situació, remarca l'autor, era considerada un "mal social" inevitable i així s'entenia en la majoria dels nostres països veïns (Alemanya, Àustria, França, Itàlia i Països Baixos). Aquest "mal inevitable" prové de les teories i tradicions religioses heretades de Sant Agustí, on la prostitució és "acceptada" com un fet que evita pecats majors i permet mantenir un cert ordre social establert. La prostitució té com a fi última satisfer les necessitats dels homes, i evitar d'aquesta manera que els homes violin i abusin de les dones i joves honrades (Guereña, 2017, p.21). Aquestes teories i principis seran represos posteriorment pel Nacionalcatolicisme d'època franquista, on la prostituta que en si mateixa és rebutjada per la societat i per l'Església, és considerada com a perversa i malalta mental; però al mateix temps és reconeguda com la salvaguarda de la virginitat de la resta de les joves, d'aquí, el "mal necessari o inevitable" de la prostitució defensat pels corrents reglamentistes.

El reglamentarisme tradicional s'emparava en la necessitat de controlar a les prostitutes i els prostíbuls, per a evitar la difusió de les malalties venèries. No obstant això, aquest control s'exercia només i exclusivament sobre les prostitutes, que havien de posseir una cartilla mèdica on s'identificaven com a tal, i havien de sotmetre's a revisions mèdiques de manera periòdica. Aquestes mesures són defensades i encapçalades pels corrents higienistes en matèria prostitucional sorgides a partir del 1868 juntament amb l'expansió del moviment urbà. Al llarg del segle XIX, apareixen personalitats de l'àmbit mèdic que defensen la regulació d'aquest sistema per a evitar els grans contagis de malalties venèries (sífilis, blennorràgies, etc.) i la seva expansió per tot el territori; a més d'estudis científics sobre les causes que portaven a una dona a dedicar-se a la prostitució (Guereña, 2011, p.97).

Aquest reglamentarisme oficial europeu va començar a ser qüestionat a partir dels anys seixanta i setanta del segle XIX, a causa de l'expansió i difusió dels

moviments feministes iniciats a Gran Bretanya (Escobedo Murgueza, 2017) que apostaran i defensaran l'abolició de la prostitució. El debat entorn del reglamentarisme, el posaria en marxa Josephine Butler (1828-1906), convertint-se en la líder de la *Ladies National Association for the Repeal of the Contagious Diseases Acts* (LNA) per a lluitar contra les lleis de malalties contagioses que només afectaven les prostitutes, i crearà la *International Abolitionist Federation* en 1875 (Escobedo, 2017, p.314). Les idees de Butler i del moviment abolicionista quedaran reflectides en la seva obra, *Une voix dans le Désert*.

El moviment abolicionista de Butler basava la seva lluita en dos principis bàsics sorgits del moviment sufragista. El primer punt era la seva oposició a la reglamentació de la prostitució, ja que convertia a la prostituta en la criminal, culpable del mal veneri, i l'obligava a sofrir constants revisions i controls mèdics i policials. I el segon principi, considerava a la prostituta com una víctima del sistema moral i sexual existent en l'època, no la feia responsable dels seus actes ni de la seva situació (Rivas Arjona, 2013, p. 350).

Els ideals abolicionistes i feministes comencen a calar a Espanya gràcies a la traducció de l'obra de Butler, a articles favorables en la revista de Concepción Arenal, *La Voz de la Caridad*, i a la visita d'una representant del moviment de Butler, la comtessa de Précorsin (Guereña, 2003, p.346). Podem dividir als grups encarregats de difondre aquestes idees en tres, els protestants, els maçons i els republicans (Escobedo, 2017, p.314).

En aquest context internacional, Espanya es veu obligada a crear en 1902 el *Patronato Real para la Represión de la Trata de Blancas*, l'objectiu de les quals era vetllar per les prostitutes menors d'edat i evitar els abusos i l'obligació a prostituir-se de les majors d'edat (Guereña, 2003, p.376). Seguint la mateixa línia, el juliol de 1904, es va modificar el Codi Penal de 1870, per a introduir com a delicte el proxenetisme.

Amb tot aquest rerefons, es proclama la II República (1931-1939), i amb ella les feministes i abolicionistes aconseguiran establir les primeres lleis que buscaven

una igualtat real entre sexes, i en matèria de la prostitució, aconseguiran la seva anhelada abolició.

A poc de proclamar-se la República, l'1 de juliol de 1931, es va proclamar la supressió del *Patronato Real para la Represión de la Trata de Blancas*, que va ser substituït al setembre del mateix any, pel *Patronato de Protección a la Mujer* (Escobedo, 2017, p.316).

En 1931, també es va proclamar la nova Constitució, on es promulgaran lleis clarament feministes, com el de dret de vot de les espanyoles, l'accés de les dones a càrrecs públics, el matrimoni civil, dret de les dones a la pàtria potestat dels fills, supressió del delicte d'adulteri i el dret al divorci (Rivas, 2013, p.354).

El maig de 1932, començaran les successives reunions i actes polítics per aconseguir l'abolició de la prostitució. No obstant això, no serà fins al 28 de juny de 1935, quan es proclamari el Decret abolicionista, signat pel ministre Federico Salmón Amorín, membre de la CEDA (Guereña, 2003, p.391).

El Decret malgrat ser un avanç en matèria abolicionista, es va arribar a definir com a "abolicionisme no pur o mixte" (Escobedo, 2017, p.321), ja que al principi no va establir mesures completament abolicionistes, de fet, un mes després de la seva proclamació, degué modificar-se per a calmar els ànims dels corrents més purament abolicionistes.

Entre les decisions polèmiques, trobem el manteniment de les revisions periòdiques a les prostitutes i l'hospitalització forçosa en cas que el pacient es negués al tractament. Malgrat aquestes normes, que seran reformulades un mes després suprimint els reconeixements mèdics i les cartilles sanitàries, descobrim mesures clarament abolicionistes, com la igualtat de l'home i la dona en la lluita antivenèria, la prohibició de publicitat relacionada amb el comerç sexual, l'assistència gratuïta (Escobedo, 2017, p.322), en cas de menors la responsabilitat requeia en els seus pares o tutors, l'obligació de la denúncia per part dels metges en casos greus, i la recerca dels focus de contagi (Guereña, 2003, p. 395).

Tal com assenyala Guereña (2003, p.396), l'octubre de 1935, el govern republicà declarava que la intenció del decret no era establir un abolicionisme pur, sinó més aviat, establir unes lleis transitòries fins a proclamar una Llei de Sanitat que al final no va arribar a proclamar-se. En relació a la no proclamació d'aquesta llei, Guereña es pregunta si es va deure a la falta de temps o a una falta de voluntat.

L'abril de 1936, assistim a la creació d'una iniciativa denominada *Liberatorios de Prostitución*, asils per a les prostitutes organitzades per *Mujeres Libres* (la secció femenina de la CNT-FAI); però la seva creació va fracassar tant per falta de temps com per discrepàncies dins del moviment anarquista (Guereña, 2003, pàg. 408-409).

Un any més tard, el juliol de 1936, esclata la guerra, i malgrat els avanços en matèria prostitucional, tal com assenyala Guereña (2003), “Tanto en la zona republicana como en la franquista, el burdel y la prostitución (el sexo venal en todas sus formas) volvieron a ocupar su espacio anterior [...]” (p.400).

A pesar de la propaganda dels dos bàndols sobre la lluita antivenèria, va ser inevitable, que durant la guerra augmentés l'activitat prostitucional i el nombre de consumidors en tot el territori espanyol, independentment del bàndol polític influent. Algunes petites localitats, com Mieres (Astúries), sí que van arribar a tancar els seus bordells a causa d'una campanya moralitzadora per part d'organitzacions anarquistes (Guereña, 2003, p.404), o el cas de Ciudad Real, on es van tancar totes les cases de prostitució i els cabarets (p.406). No obstant això, durant aquest període, i després de la guerra, Espanya reprendrà les mesures reglamentistes fins a 1956, quan per pressions internacionals i nacionals es proclamà de nou un decret abolicionista.

La prostitució a l'època franquista: Reglamentarisme i abolicionisme

Postguerra i primer franquisme

De nou, Escobedo (2019) ens ofereix una visió per a contextualitzar l'època i l'estat de la qüestió. Ens parla dels dos corrents ideològics i polítics que es van enfrontar en la guerra civil, la visió anarquista de la prostitució i la visió reglamentista del bàndol franquista. Aquesta polaritat es veu clarament en el fet que quan Franco arriba al poder es reglamentarà la prostitució, que havia estat abolida en 1935 pel govern de la II República, la qual cosa deixa molt clar la visió que defensava cada bàndol. Malgrat aquest xoc ideològic, hem pogut observar com durant la guerra es va instaurar una clara legalitat i gairebé reglamentació de la prostitució. Com assenyala Guereña (2003, p.400), tots dos bàndols tradicionalment enfrontats fan ús i acudeixen obertament als bordells, ometent la propaganda antivenèria del moment i els seus principis morals i polítics.

A més, aquest conflicte va afectar la vida de nombroses dones, mares, esposes i filles, que per la situació es van veure obligades a prostituir-se per a poder subsistir durant la guerra, i fins i tot, en la postguerra (Guillén Lorente, 2018).

Una vegada finalitzada la guerra, s'observa com el franquisme segueix dos corrents en relació amb la prostitució; per això, parlem de dues etapes: una primera etapa reglamentista i una última etapa clarament abolicionista.

La primera etapa reglamentista s'inicia amb el decret promulgat el 27 de maig de 1941, on es deroga la llei republicana de 1935, però no s'establia cap criteri més a seguir en aquesta matèria. Tal com esmenta Guillén Lorente (2018), la situació que es vivia era una autèntica ambigüitat legal, ja que la prostituta era reprimida, però la seva activitat no es considerava delictiva. L'única prostitució que clarament es condemnava era la clandestina, que comportava penes de carcel, multes i en molts casos el rapat de pèl juntament amb el desterrament.

Aquesta situació es converteix en una paradoxa constant, on el règim franquista advoca i defensa la puresa, la contenció sexual, el decòrum, el matrimoni, mentre

que, d'altra banda, permetia l'exercici de la prostitució en els bordells i l'assistència als mateixos per part dels joves i homes de família. Tot això s'entén si s'analitza amb detall la ideologia i moralitat franquista, on s'exaltava la virilitat masculina, però al mateix temps es reprimia la sexualitat femenina. Per tant, la prostituta es converteix en la figura que canalitza aquesta doble moral del règim, permetia l'alleujament de la virilitat masculina, i protegia la virginitat de les dones "santes".

Comptem amb diversos estudis que ens poden ajudar a contextualitzar el paper i concepció de la dona, i sobretot, de la prostituta, en aquest moment històric. Mirta Nuñez Díaz-Balart (2004), ens presenta a la dona de la postguerra subjugada a una doctrina que la concebia exclusivament com a mare i esposa. Aquella altra dona que se sortís d'aquestes dues funcions, representava un gran perill, un mal per a la família tradicional. Evidentment, el mal major l'encarnaven les republicanes i les meretrius. Fins i tot entre ambdues, les republicanes buscaven diferenciar-se sempre de les últimes. Inclòs compartint presó, intentaven no mantenir contacte entre elles. Les prostitutes van ser sempre les dones més estigmatitzades, i a més d'això, havien d'ocupar-se de les activitats més deshonoroses dins de les mateixes presons (Nuñez, 2004, p. 57).

L'estigmatització i marginació social que vivien les prostitutes se sustentava en diferents estudis "científics" de caràcter eugenèsic i d'higienisme racial. El principal exponent i impulsor d'aquestes teories a Espanya va ser Antonio Vallejo Nágera (1889-1960), i els seus col·laboradors, Eduardo Martínez i Francisco J. Echalecu i Caní (Bandrés, J, Llavona, R., i Zubieta, E., 2014, p.1669). Psiquiatres i metges de professió, els tres defensaven que la prostituta era una malalta mental, catalogada com psicòpata, amoral i analfabeta, l'única solució de la qual és l'internament en reformatoris especialitzats (Brandés et al., 2014 pp.1670-1672).

Serà en el mateix any 1941, quan el govern de Franco proclamí una llei sobre el *Cuerpo General de Policía*, on s'especificava que cada comissaria havia de tenir un fitxer per a controlar cadascuna de les cases de prostitució del territori, a

l'igual, que del nombre de prostitutes adherides (Guereña, 2003, p.418). També es va reprendre les cartilles sanitàries de les prostitutes i les revisions mèdiques periòdiques d'aquestes, evidentment, només i exclusivament per a elles (p.421).

Presons especials i el Patronato de Protección a la Mujer

Al mateix temps, a la fi de 1941, es creaven per decret les denominades presons especials per a *las mujeres caídas*, per a internar sobretot a aquelles prostitutes dedicades al "servei" clandestí, que era el realment perseguit pel règim (Guereña, 2003, p.419). Dins d'aquestes presons, es podien internar a les prostitutes detingudes per la policia durant un període màxim de dos anys, sense passar per cap judici previ (Brandés et al., 2014, p. 1669). Malgrat la reglamentació de la prostitució, la clandestinitat continuava funcionant en la seva màxima esplendor, ja que les dones no havien de rendir comptes davant un proxeneta; no passaven controls mèdics i la podien exercir menors d'edat que se saltaven la llei i els controls policials (Guillén, 2021, p. 107).

Per a ser alliberades d'aquestes presons-reformatori, aquestes dones havien de passar un període mínim de tres mesos i sempre que demostrassin el seu penediment i haver mostrat un comportament exemplar (Nuñez, 2003, pp.25-26). A això, cal sumar-li l'obligació de presentar-se davant el *Dispensario de Lucha antivenérea* (p.32).

Aquests centres s'organitzaven dins de convents, per tant, s'exercia un adoctrinament religiós constant, on era obligatori l'assistència a missa. Si alguna aconseguia escapar, s'enfrontava a retards en la seva posada en llibertat, una taca en el seu expedient, i a ser rapades (Nuñez, 2003, p.33).

En la mateixa línia de les presons especials, es va reformar l'anterior *Patronato de Protección a la Mujer* d'època republicana el març de 1942, la presidenta d'honor de la qual era Carmen Polo. Per a conèixer més sobre aquesta institució, comptem amb la tesi de Carmen Guillén Lorente (2018), la qual se centra exclusivament en l'estudi del *Patronato* de l'època franquista. Aquesta tesi ens ofereix una anàlisi exhaustiva sobre aquesta institució, com s'organitzava, quants

centres disposaven, la seva missió, aporta documentació e informes públics, la seva història i evolució. A més, tracta altres aspectes relacionats amb aquest estudi, com ara la mateixa prostitució i la intervenció en la moralitat pública en època franquista, l'homosexualitat, els estupefaents, i els suburbis.

La diferència més clara entre les presons especials i el *Patronato*, és que la presó es dedicava a aquelles dones que exercien la prostitució clandestina, i el *Patronato*, es dedicava a realitzar una funció de reforma i de prevenció per a evitar que les dones, sobretot joves i menors d'edat, caiguessin o tornessin a les xarxes prostitucionals. Aquest també recollia a aquelles dones solteres que s'havien quedat embarassades, i fins i tot a joves les famílies de les quals les consideraven simplement "rebels" per algun motiu. Per tot això, Assumpta Roura, ens informa que el *Patronato* va diversificar els seus centres, cadascun dedicat a albergar a un d'aquests perfils, per a evitar sobretot el "contagi" entre les caigudes o perilloses, les regenerables i les mares solteres i els seus fills (Roura, 1998, pp.103-104). El conegut com *Albergue del Amparo*, es considerava el centre de classificació, on a més, es desinfectava i vestia les dones (Roura, 1998, p.104).

Les joves més "difícils" es concentraven en els quatre centres de las *Oblatas del Santísimo Redentor*, les embarassades en *la Institución de la Dolorosa/Villa Sacramento*, en *las Adoratrices* i *las Religiosas del Buen Pastor* les regenerables, les recentment alliberades de la presó en *el Albergue de la Merced*, i finalment, *la Institución Javeriana*, que actua com una casa de família, on s'acudeix a menjar i a dormir (Roura, 1998, pp.107.108).

Dins d'aquests centres, es crea un càrrec específic per a controlar el comportament d'aquestes dones, parlem de les zeladores (Guillén, 2018, p.98; Roura, 1998, p.103-104). Per a aconseguir aquesta feina, les candidates havien de tenir més de trenta anys i passar un curs de formació moral prèvia molt intensiu. Les seves funcions bàsicament eren informar de qualsevol comportament de les internes, la relació amb les famílies, acompanyar-les a qualsevol lloc fora del recinte, i a estudiar cada cas de denúncia i prendre la

decisió de si s'havia d'internar a la jove o no. En aquest sentit, hem de puntualitzar que algunes joves o dones acudien a aquests centres de manera voluntària; però moltes altres, eren internades pels seus pares o algú les denunciava davant el *Patronato* o la Policia, d'aquí ve que les zeladores participessin activament en l'estudi d'aquestes denúncies i estudiessin cada cas concret.

Resulta molt curiós llegir els expedients de les internes que aporten tant Roura (1998) com Guillén Lorente (2018), ja que observem casos de joves internades en el *Patronato* sense cap base verídica i lògica per a la nostra mentalitat del segle XXI. Si les llegim veiem com la història d'aquestes joves les "obliga" literalment a viure al carrer, a la pobresa, i a algunes a caure en la prostitució com a únic recurs per a sobreviure. Moltes són rebutjades per les seves famílies per no portar-se bé amb els seus pares o mares, per haver sofert abusos a les seves cases, o simplement per no seguir les normes establertes. Per tant, comprovem com aquests testimoniatges són un clar exemple més de la moralitat de l'època.

Retorn a l'abolicionisme

El reglamentarisme franquista finalitza el 1956, quan es decreta el final de la prostitució tolerada. Aquest gir radical es deu a la pressió que van exercir diversos sectors de la societat espanyola i per l'adhesió d'Espanya a l'ONU el 1955. L'ONU i tots els països que formaven part, clarament seguien el model abolicionista des de 1949, quan es va aprovar a l'Assamblea, *La Convención Internacional para la repressió de la trata de seres humanos y de la explotación de la prostitución* (Guereña, 2003, p.432). Com assenyala Guereña (2003), aquest context internacional, va ser aprofitat pels sectors catòlics del país per pressionar al govern franquista, que defenien el model tradicional de la família i una educació cristiana completament contraria a la prostitució, malgrat els corrents de pensament anteriors.

Finalment, es va aconseguir l'anelhada abolicció. La llei del 3 de març de 1956, prohibia les cases de tolerància i declarava il·lícit l'exercici de la prostitució.

Posteriorment, es va complementar amb altres dues lleis més: Llei 79/1961, on s'introduïa en el Codi Penal el delictes de la prostitució, i la Llei 1970 sobre *Peligrosidad y Rehabilitación Social*, que legalitzava la persecució policial i l'empresonament de les prostitutes (Guillén Lorente, 2018, p.227).

Malgrat aquestes lleis, la prostitució va continuar existint de manera clandestina, la qual cosa va empitjorar la qualitat de vida d'aquestes dones, que es van veure obligades a canviar constantment de lloc de residència cada vegada que eren "descobertes", al rebuig constant per la societat i, per tant, a la marginalitat més extrema.

Per a contextualitzar el moment i la situació, comptem amb el testimoni directe d'una d'aquestes dones, recollit en el llibre *Conversaciones con la Mary Loly* de J.R. Saiz Viadero (1976). Aquesta antiga prostituta relata com la seva situació va empitjorar amb el fi de la reglamentació, ja que exercia la seva "professió" de forma molt més perillosa, en el sentit, que no comptava amb un lloc segur amb certes condicions higièniques on oferir els seus "serveis", actuaven en parcs, platges, descampats, taxis... A més, aquesta menciona que com a conseqüència de la inseguretats constant i la por d'enfrontar-se a un arrest i empresonament, els preus dels serveis van haver d'augmentar-se considerablement (Guereña, 2003, pp. 440-441).

Per concloure, observem com l'abolicionisme va provocar una diversificació de l'oferta clandestina. Els serveis sexuals s'ocultaven a través d'una altra mena d'ofertes com els bars, els salons de massatge, fins i tot, a través de trucades telefòniques es podien demandar aquests serveis a domicili. Hem d'afegir a més, que en aquest moment, apareix la prostitució homosexual masculina i els *travestis* (Guereña, 2003, p.443).

La prostitució a les Illes Balears: Abans i ara

Gràcies al treball de Roura (1998, p. 167), comptem amb els informes elaborats pel *Patronato de Protección a la Mujer* i totes les seves seus en el territori espanyol en època franquista. Cada regió va fer dos informes sobre moralitat

pública, un en 1942 i un altre en 1952. Podem conèixer a través d'aquests informes, les qüestions que més preocupaven en aquest sentit al règim concretament en la nostra comunitat autònoma, les Illes Balears.

L'informe de 1942, esmenta que existeix una moralitat molt perjudicial en la capital, Palma, i a Maó, i remarca que una mica millor a Eivissa. Marca l'existència de 25 cases autoritzades i 506 prostitutes fitxades a Palma, sense comptar evidentment, amb la prostitució clandestina, que es desconeix la seva realitat numèrica i abast. També, existien vuit *dancings*, dos salons de te i quatre bars, remarcats com a "centres de diversió".

L'informe elabora un estudi sobre el nombre de nens abandonats i les dones solteres assistides en el part, unes 100 joves segons els seus registres.

A més, ens informa de quines eren les entitats i organitzacions moralitzadores del règim en el nostre territori: *Falange Femenina*, *Tribunal Tutelar de Menores*, *Junta de Protección del Trabajo a la Mujer*, *Auxilio Social* i *Junta de Protección a la Infancia*.

L'Informe de 1952 (Roura, 1998, p.168), afegeix la promiscuïtat incontrolada a les platges i banys, a més que s'observa una pitjor moralitat, ja no sols en la capital i Maó, sinó en les localitats i pobles industrialitzats. Menciona els factors que influeixen en la mala moralitat, com la pobresa, la falta d'habitatge, falta de formació religiosa, poca vigilància a les platges, l'afany de luxe de les prostitutes, els balls i les llevadores desaprensives. En relació amb aquestes últimes, remarca que ha augmentat notablement la xifra d'avortaments i que el 90% són provocats.

Aquest últim informe fa un repàs també per les cases d'alcavoteria de la comunitat: 19 a Palma, 2 a Felanitx, 3 a Manacor, 2 a Eivissa i 4 a Maó. Els seus usuaris remarca que són la majoria obrers, soldats i marins, ja que els joves de classes altes sedueixen a joves obreres, serventes o noies de classe mitjana.

Finalment, ja en 1952, es constata l'homosexualitat de tots dos sexes, i l'ús d'estupefaents entre el personal dedicat a la prostitució.

En relació amb la situació actual en matèria prostitucional, a tot el territori espanyol continua vigent l'última llei que es va realitzar sobre aquest tema, la *Ley Orgánica 10/1995*, que no castiga l'exercici de la prostitució per part del qual l'exerceix, però sí l'explotació o que es practiqui a una determinada edat. Parlem, per tant, d'una pseudolegalitat que no protegeix ni reconeix a les prostitutes. Com hem vist en la introducció d'aquest estudi, la prostitució i la seva legalitat és encara un debat per resoldre en ple segle XXI. Als corrents tradicionals (abolicionisme i reglamentarisme), ara hem de sumar les demandes del mateix col·lectiu de prostitutes (treballadores sexuals) que reclamen que la seva "professió" sigui reconeguda com a tal, per a poder accedir així a tots els drets en matèria laboral.

Per a entendre aquesta nova situació tenim contextualitzar tot els aspectes que envolten i tenen relació directa amb la prostitució del nostre període històric. Per a això, comptem amb diversos treballs i estudis en els quals col·labora directament personal d'aquesta universitat, la Universitat de les Illes Balears, com és el cas del ja esmentat Lluís Ballester Brage.

L'estudi elaborat per Ll. Ballester Brage, C. Orte Socias, i R. Pozo Gordaliza (2014), ens parla de les noves formes de prostitució de l'actualitat, que han sorgit a través de l'accés fàcil e immediat a les noves formes de pornografia (Internet, xarxes socials...). Les plataformes d'Internet permeten la distribució d'imatges sexuals i de prostitució per part de dones, remarquen els estudis que són la majoria, i el consum d'aquesta pornografia i formes de prostitució per part d'homes. Els resultats realitzats per l'equip de Ballester Brage et al. (2014), demostren que els homes són els grans consumidors, i que reben l'impacte d'aquestes imatges a edats cada vegada molt primerenques (a Balears a partir de vuit anys), modificant, per tant, els esquemes i actituds d'aquests, creant així una imatge esbiaixada del que és la sexualitat i les seves relacions amb el sexe oposat.

Les imatges que es distribueixen i la prostitució actual, mostren una relació sexual estereotipada: el desig sexual masculí és el que ha de ser satisfet, tot comença i acaba amb el desig masculí, i les fantasies centrals són masculines (Brage et al., 2014, p.853), A tot això, hem d'afegir les pràctiques d'alt risc, com no usar profilàctics i l'ús de la violència directa cap a les dones.

Comptem també amb un treball molt exhaustiu per a conèixer l'impacte i les causes de la prostitució en la nostra comunitat autònoma, aquest ha estat realitzat en 2020 per Ballester Brage, Ll., Alario Gavilán, M., Benavente, B., Cabellos Vidal, A., Gelabert Mures, N., Parrón Mate, N., i Pozo Gordaliza, R. (2020).

Entre les causes associades a la pràctica de la prostitució segueixen la mateixa línia que les marcades pel Patronat d'època franquista: manca de recursos (pobresa), falta d'ocupació, i aïllament social. Hem d'afegir un factor nou en l'equació, l'origen estranger i immigrant de moltes de les dones que es dediquen a això. La falta de papers en regla, el no disposar d'un nucli familiar en el qual recolzar-se, i la necessitat d'enviar diners als seus països d'origen, "obliga" a aquestes dones a caure en xarxes internacionals o a dedicar-se per compte propi a la prostitució (Ballester et al., 2020, p.111). En resposta a l'enquesta realitzada pel grup de recerca, el 87,4% de les dones confirmen que els agradaria deixar la prostitució i que la seva situació es deu a necessitats econòmiques per a mantenir a les seves famílies (Ballester et al., 2020, p.130).

Les enquestes demostren també com la prostitució comporta un gran problema de salut per a aquestes dones: el 75,7% confirma haver sofert infeccions, el 68,2% ha estat contagiada amb el VIH, a més de sofrir violència per part del client (67,4%) i tenir clients que no vulguin fer ús del preservatiu (60,3%) (Ballester et al., 2020, p.126).

Al no existir cap regulació, moltes de les xarxes que trafiquen amb dones fan ús de pàgines d'Internet, d'anuncis, de pisos clandestins, per a aconseguir clients. Tot això des de servidors ocults, evitant així ser localitzats per les autoritats policials. Aquesta situació implica que moltes dones no poden sortir d'aquestes

xarxes, i si ho aconseguen i denuncien, la policia no té manera de trobar al proxeneta o capítost de la xarxa, per tant la denúncia no queda en res. A més de la falta de testimonis voluntaris per a presentar declaració en contra del demandat; i si s'aconsegueix detenir al culpable, la pena màxima és de sis anys.

Malgrat aquesta realitat, l'estudi presenta tota una sèrie d'enllaços a pàgines d'Internet on aquests anuncis i serveis estan a l'ordre del dia, demandats tant per nacionals (45,7%) com a estrangers (54,3%) (Ballester, et al., p.213). El més preocupant, i que té relació directa amb aquesta proposta i l'ambient educatiu, és que les joves són captades a través d'aquestes plataformes d'Internet per a vendre la seva imatge i el seu cos, mentre que els seus companys homes consumin aquest contingut i aquests "serveis" a través d'aquestes mateixes plataformes.

En conclusió, observem que a partir d'Internet i les xarxes socials els joves homes estan construint la seva masculinitat i la seva sexualitat, que com podem veure es basa en una clara desigualtat entre homes i dones. L'home necessita dominar a la dona, necessita sentir poder (Ballester et al, 2020, p. 212), no concep a la dona, i sobretot a la prostituta, com una igual, sinó que la cosifica i la deshumanitza, convertint-la en un "producte" per a consumir.

Aquesta nova prostitució reforça la necessitat de compartir experiències sexuals en grup, és a dir, els homes necessiten demostrar la seva masculinitat dins del seu grup de semblants (Ballester et al, 2020, p. 215), ja sigui a través de relatar les experiències per a presumir de virilitat o de fantasiar amb realitzar-les en grup, i d'aquí sorgeixen les famoses *manadas*.

Per a concloure, l'estudi esmenta la necessitat de proposar mesures educatives urgents, per a trencar amb aquests esquemes patriarcals en matèria sexual, i treballar aspectes com la igualtat, l'educació afectiu-sexual, la no violència i el consum responsable de pornografia (Ballester et al, 2020, p. 135-136).

Proposta Didàctica

Una vegada establert el marc teòric que vertebra tota aquesta proposta, adjuntem a continuació la proposta didàctica en si mateixa, que parteix i es desenvolupa dins la unitat didàctica, “La dictadura de Franco a Espanya i a les Illes Balears”, que concretament correspon al BLOC 7 del currículum de 4t d'ESO (Decret 34/2015, de 15 de maig).

La proposta que aquí recollim consta de diverses fases i activitats relacionades directament amb el contingut del tema, i en concret, amb la prostitució en l'època franquista i en l'actualitat.

A continuació, adjuntem i expliquem detalladament cadascun dels punts en els quals s'organitza aquesta proposta: objectius didàctics, les competències que es treballen, les fases del projecte, la temporalització, la metodologia que emprem, els recursos materials i humans, com atendrem a la diversitat de l'alumnat i com avaluarem aquesta proposta.

Objectius didàctics

La proposta a més de seguir els nostres objectius proposats a l'inici d'aquest estudi, es planteja aconseguir quatre objectius didàctics directament relacionats amb el currículum de l'ESO i el tema seleccionat, “La dictadura de Franco a Espanya i a les Illes Balears”. Aquests quatre objectius didàctics són els següents:

1. Conèixer les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista.
2. Analitzar la situació de la postguerra i la repressió del règim.
3. Identificar les diferents fases de la dictadura del General Franco.
4. Definir i valorar les conseqüències del franquisme a les Illes Balears.

Assenyalar també, que amb aquesta unitat i amb aquest projecte volem treballar els següents continguts:

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

1. Les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista.
2. La postguerra i la repressió del règim.
3. Les fases de la dictadura del General Franco.
4. Les conseqüències del franquisme a les Illes Balears.
5. Situació en l'espai i en el temps de fets històrics.
6. Lectura i anàlisi de fonts primàries històriques.
7. Comentari d'imatges i cartelleria propagandística del moment històric.
8. Esperit crític i de autoreflexió en l'anàlisi de fets històrics, concretament sobre el concepte i sistema de la prostitució a l'època franquista i en l'actualitat.
9. Una sana i correcta educació afectiu-sexual a les aules a partir de l'ensenyament de les Ciències Socials.

El tema que aquí ens ocupa, la prostitució en època franquista, ho introduiríem a través dels objectius dos i tres. Dins de la postguerra i la repressió, començaríem analitzant el paper de la dona i la visió franquista que es tenia d'ella, per a posar-la en relació amb la imatge de la prostituta, com es concebia i quina era la seva situació abans, durant i després de la dictadura. Al seu torn, dins d'aquest punt, aprofitaríem la conjuntura per a investigar sobre les presons per a *mujeres caídas* i el *Patronato de Protección a la Mujer*.

Les fases de la dictadura, ens permeten també, introduir les dues fases o moments ideològics del franquisme entorn de la prostitució. Aquest punt ens serveix de base perquè el grup-classe investiguin sobre els diferents corrents de pensament sobre el sistema prostitucional: prohibicionisme/higienisme, reglamentarisme i abolicionisme.

Competències bàsiques

Dins d'aquesta proposta posem en marxa i afavorim el desenvolupament i aprenentatge de les set competències denominades clau o bàsiques que marca la llei educativa encara vigent, LOMCE (*Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre*), i que remarca la nova llei que entrarà en vigor a partir de setembre de 2022, LOMLOE (*Ley Orgánica 3/2020, de 29 de diciembre*).

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Per a explicar i exposar de forma més clara les competències bàsiques que es treballen en aquesta proposta i quines activitats s'emmarquen dins de cada competència per a aconseguir-ho (competències específiques), adjuntem a continuació, una taula que il·lustra tota aquesta informació:

COMPETÈNCIES CLAU	
Competències Generals	Competències Específiques
1. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.	<p>1.1. Ordenar cronològicament fets històrics i relacionar-los.</p> <p>1.2. Prendre decisions basades en proves i arguments científics.</p> <p>1.3. Fer ús del mètode científic a l'hora de realitzar un projecte d'investigació.</p>
2. Competència aprendre a aprendre.	<p>2.1. Realitzar aprenentatges de forma autònoma i en grup.</p> <p>2.2. Planificar i organitzar el treball.</p> <p>2.3. Comprendre les diferents estratègies per organitzar, obtenir i assimilar la informació.</p>
3. Competència en comunicació lingüística.	<p>3.1. Interacció a l'aula entre iguals.</p> <p>3.2. Interacció a l'aula professor-alumne.</p> <p>3.3. Exposicions orals dels continguts.</p> <p>3.4. Comprensió lectora a través de la lectura de textos i documents reals.</p> <p>3.6. Comentari i anàlisi d'imatges i de textos.</p> <p>3.7. Definició de conceptes.</p>
4. Competència digital.	<p>4.1. Recerca de informació a partir de la observació i experimentació amb dispositius digitals.</p> <p>4.2. Anàlisi i selecció de la informació de manera crítica.</p> <p>4.3. Fer ús de les TIC per elaborar i presentar la informació.</p>

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

	<p>4.4.Creació de continguts i materials digitals a partir de diversos formats (text, àudio, imatges...) i diferents programes.</p>
<p>5. Competència social i cívica.</p>	<p>5.1.Comprendre la realitat social històrica i la seva evolució en el temps.</p> <p>5.2.Aprendre i desenvolupar habilitats socials entre iguals.</p> <p>5.3.Valorar els conceptes d'igualtat, respecte, democràcia, pau, justícia i drets humans.</p> <p>5.4. Conèixer i establir una sana i correcta educació afectiu-sexual.</p> <p>5.5. Organitzar debats on es respectin i es superin les diferències, per generar acords de forma democràtica.</p>
<p>6. Competència sentit a la iniciativa i esperit emprenedor.</p>	<p>6.1. Adquirir autonomia pròpia per realitzar les tasques que han de planificar, organitzar i gestionar.</p> <p>6.2.Fomentar el pensament crític para analitzar i seleccionar prèviament la informació.</p> <p>6.3. Iniciar i plantejar debats per comunicar-se i presentar les idees.</p>
<p>7. Competència consciència i expressions culturals.</p>	<p>7.1. Observació i anàlisi de diferents fonts històriques.</p> <p>7.2.Valorar i respectar el patrimoni cultural.</p> <p>7.3. Conèixer la història més recent del nostre país per entendre l'actualitat.</p> <p>7.4. Entendre el concepte i debat sobre la memòria històrica.</p>

Fases de la proposta

Com hem esmentat anteriorment, aquesta proposta didàctica l'hem dividit en un total de quatre fases. Aquesta selecció d'activitats dividides en fases, respon a la necessitat d'aconseguir tots els objectius tant d'etapa educativa com els de la mateixa proposta aquí recollida, tractar i conèixer la situació de la prostitució en època franquista, i relacionar-la amb l'actualitat. Per tot això, aquesta proposta

es divideix en les següents quatre fases, cadascuna dedicada a treballar un dels aspectes i objectius marcats a l'inici d'aquest estudi:

- 1ª fase: Elaboració d'un *Podcast* Històric on es expliqui el desenvolupament i evolució de la dictadura franquista, dedicant un punt en concret a la prostitució a l'època franquista, per després relacionar-la amb el debat actual entre el moviment reglamentista i el moviment abolicionista del feminisme.
- 2ª fase: Realització d'un debat simulat sobre les diferents postures tradicionals en torn a la prostitució.
- 3ª fase: Visualització del documental sobre la prostitució a Espanya, "El Proxeneta. Paso corto, mala leche." (Lozano, 2018).
- 4ª fase: Proposta de tallers d'educació sexual i xerrades realitzades per professionals dins el centre educatiu.

1ª fase: *Podcast* Històric

Aquest projecte ho hem anomenat "NO-DO 3.0", i estarà dividit en quatre fases i nou sessions en total, que culminaran amb la gravació d'un *Podcast* entre tot el grup-classe, que després es penjarà a la pàgina web del centre. A continuació, expliquem a més detall cada una d'aquestes fases del projecte:

- Creació de grups: Es formen grups heterogenis de 4 o 5 persones seleccionats pel mateix docent. Es farà ús dels mateixos grups base formats a principi de curs mitjançant la tècnica de la diana. Cada membre del grup representarà un rol i es responsabilitzarà d'una tasca concreta al llarg del projecte (Pujolàs i Ramón Lago, 2014, p.140):
 - Coordinador: La seva funció consisteix a explicar a cada membre què cal fer, dirigir l'equip.
 - Secretari: S'ocupa de la realització de les actes de cada sessió, controlar el temps de les reunions i enviar les convocatòries.
 - Gestor documental: Guarda els documents del grup, anota les activitats pendents i envia els materials al professor.

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-
SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

- Portaveu: És l'encarregat de comunicar les decisions i d'explicar l'avanç del treball al professor.
 - Supervisor: És un rol específic per als alumnes NESE que es pot crear per adaptar-se a cada alumne segons les seves característiques i necessitats.
- Fase preparatòria: Adquisició de continguts (3 sessions).
- Es facilita a cada grup d'un dossier documental amb imatges reals perquè realitzin una investigació partint d'un guió sobre la dictadura franquista (2 sessions). Aquest dossier es troba disponible al l'Annex 2.
 - Cada grup haurà de preparar una exposició oral amb la informació obtinguda en format *PowerPoint* (1 sessió).
- Avaluació de la preparació: Presentació de les exposicions orals amb *PowerPoint* (1 sessió i mitja, 15' per grup). Tots els membres del grup han d'exposar.
- Fase d'aplicació dels coneixements: De manera aleatòria es repartiran cadascun dels punts del tema entre els grups, és a dir, cada grup-base s'ocuparà d'investigar sobre un dels punts en concret assenyalats amb l'objectiu d'elaborar un capítol del *Podcast* Històric, "NO-DO 3.0". Aquesta fase es divideix en tres sessions i mitja en total, 1 sessió i mitja per preparar el guió i dos per la gravació del *Podcast* (3 sessions i mitja). Els temes a tractar, un per cada grup, són els següents:
- La Guerra Civil i inici de la dictadura.
 - La postguerra i repressió franquista.
 - Visió de la dona i de la dona prostituta.
 - Formes de repressió cap a les prostitutes: *prisiones especiales para mujeres caídas* i *Patronato de Protección a la Mujer*.
 - Les dues fases franquistes en torn a la prostitució: reglamentarisme i abolicionisme.

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-
SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Partint del tema seleccionat, cada grup haurà d'elaborar un guió que contingui els següents punts (Santiago Campión, 2008, p.186):

- Una introducció.
- Uns objectius.
- Continguts que expliquin la qüestió a tractar.
- Unes conclusions finals.

A més d'elaborar aquest guió, cada integrant ha d'adquirir un rol determinat a l'hora de gravar el *Podcast*:

- Un presentador que dirigeix el tema i el debat.
- Un tècnic/a de so que realitzi una *intro* i un *ending*, a més d'editar el *Podcast*.
- Tres tertulians que presenten i narren el tema.

El rol de cada participant quedarà en mans del mateix grup, en cas, de discrepàncies, el tutor/a seleccionarà el paper de cada alumne dins del grup. Per als alumnes NESE es crearà un paper o funció concreta segons les característiques i necessitats de cada alumne/a.

La gravació final del *Podcast* es durà a terme en un espai lliure de sons i sorolls externs disponible en el centre educatiu, on puguin assistir tots els alumnes de grup-classe, ja que la idea és que es tracti d'un programa en directe; és a dir, mentre cada grup emet la seva part del programa, la resta del grup escolta atentament i avalua la feina dels companys.

Per la gravació dels cinc grups es dedicaran un total de dues sessions, i per a això s'ha seleccionat el programa IVOOX, que és gratuït i es troba disponible en línia. Si el centre no disposa del material prèviament, se sol·licitarà al centre la compra del material necessari per l'elaboració del *Podcast*: 4 micròfons, 4 auriculars i una targeta de so (pressupost en l'apartat de recursos materials).

Finalitzats tots els programes del *Podcast*, es penjaran a més d'en la plataforma en línia seleccionada (IVOOX), en la web del centre educatiu.

El mètode del *Podcasting* en l'àmbit educatiu, no és nou. Tal com ens esmenta Santiago Campión (2008; 2016), aquest porta anys sent utilitzat als EUA, i aquí mateix al nostre país, demostrant ser un recurs educatiu molt valuós per a afavorir el desenvolupament de l'expressió oral dels alumnes/as.

També, mitjançant l'elaboració i preparació del *Podcast*, es posen en pràctica moltes altres competències, ja que requereix d'una planificació prèvia (un guió), d'una organització en equip, afavoreix la creativitat dels alumnes, posa en marxa la competència digital, a més, que es consoliden i assimilen els continguts de la matèria en preparar-los i exposar-los públicament durant la gravació. Com podem comprovar, els *Podcast*, com els programa d'entreteniment emesos en línia (*Discord, Twitch...*), són plataformes molt demandades i consumides pels joves en l'actualitat; per tant, amb aquest mètode, partim de l'interès i la motivació dels propis alumnes.

2ª fase: Debat simulat

Una vegada tractat tots els aspectes relacionats amb el tema principal, “La dictadura de Franco a Espanya i a les Illes Balears”, amb la segona fase d'aquesta proposta volem aprofundir una mica més en l'anàlisi del tradicional debat entorn de la prostitució. Per a això, proposem la realització d'un debat simulat en la mateixa aula, al qual se li dedicaran un total de tres sessions.

El grup-classe es dividirà en tres, i cada grup representarà el paper d'un dels bàndols ideològics tradicionals: reglamentistes, abolicionistes i higienistes/prohibicionistes.

- Prohibicionistes: Defensaven la ineficàcia de la reglamentació i proposaven mesures de caràcter repressiu i punitiu, en contra sobretot de la dona prostituta, culpable de corrompre a l'home i d'expandir el mal veneri (Guereña, 2011, p.98).
- Higienistes: Els defensors de l'higienisme seguien una línia molt semblant a la del prohibicionisme, d'aquí ve que formin un únic grup en el debat. La majoria eren mèdics que remarcaven, igual que els prohibicionistes, la

ineficàcia del reglamentarisme, però posaven el focus en la necessitat de controlar l'expansió de les malalties venèries.

- Reglamentistes: Consideraven la prostitució com un mal menor, ja que creien que el prohibicionisme no impedia la seva pràctica. Com és inevitable, l'única solució possible és establir unes normes basades en establir un control policial i sanitari de les prostitutes per impedir la propagació de les malalties venèries i sifilítiques (Guereña, 2011, p.98).
- Abolicionista: Com fa menció el seu nom, defensen l'abolició total de la prostitució. Aquest moviment sorgeix de l'onada feminista iniciada a Gran Bretanya per J. Butler, i defensava la postura i drets de la prostituta, i l'assenyalava com una víctima del sistema, comparant la seva situació amb un estat de semiesclavitud.

Els tres grups s'organitzaran per part del docent segons les característiques i necessitats dels alumnes, i a cada grup se li lliurarà una sèrie de textos relacionats directament amb el bàndol ideològic corresponent (Annex 3). Aquests textos corresponen a testimoniatges reals obtinguts de les referències i bibliografia d'aquesta proposta didàctica. En l'Annex 3, a més, hem inclòs els expedients del *Patronato de Protección a la Mujer*, ja que en ells s'inclouen les històries darrere de cadascuna d'aquestes *mujeres caídas*, i creiem important que cada bàndol conegui també les seves veus encara que sigui de manera indirecta.

Cada grup disposarà d'una sessió per a preparar la defensa de la seva postura a través de la documentació i de realitzar una petita recerca amb el *Chromebook* sobre la ideologia en qüestió.

La següent sessió es dedicarà a la realització del debat pròpiament dit. En el debat, tots els grups i integrants han de participar per igual, es respectarà el torn de paraula de cada alumne/a i no es pot faltar al respecte. El docent actuarà com a moderador i anirà marcant el torn de paraula, i l'aula estarà disposada en forma d'U perquè la comunicació sigui més fluida.

Finalitzat el debat, en la següent sessió es dedicaran uns minuts a recapitular el viscut i assimilat durant el debat, a més de permetre un torn de preguntes, dubtes, sobre el tema.

3ª fase: Documental

La tercera fase de la proposta consisteix en el visionat del documental dirigit per Mabel Lozano, "El Proxeneta. Paso corto, mala leche." (2018). En aquest documental, el seu protagonista, un proxeneta ex-pres condemnat a 27 anys de presó, relata la seva història personal, sobre com va començar en el món i negoci de la nit, com va acabar en la presó i fins a com es va adonar del mal que va causar a les dones que treballen per a ell.

Amb aquest documental volem presentar davant el grup-classe la realitat actual de la prostitució heretada de l'última fase franquista i de les últimes lleis promulgades sobre aquest tema al nostre país. A més, a través d'aquest reportatge presentarem molts altres temes, com el tràfic de persones, les màfies nacionals i internacionals, els drets humans, els "deutes" que contreuen moltes d'aquestes dones amb els seus proxenetes i que els impedeixen fugir d'aquest mateix sistema, i la relació de la prostitució amb el consum i tràfic de substàncies.

Per a la seva visualització dedicarem una sessió i mitja, ja que té una durada de 79".

En l'Annex 4 d'aquest document, hem adjuntat un qüestionari sobre el documental per a facilitar als alumnes al llarg d'aquesta fase. L'objectiu d'aquest qüestionari és que l'alumne/a elabori una anàlisi i una reflexió personal sobre l'observat en el documental i el posi en relació amb l'après i assimilat durant tota la proposta didàctica. Posteriorment, l'alumne/a lliurarà aquest qüestionari al docent i aquest l'inclourà dins de l'avaluació final de la proposta.

4ª fase: Tallers i xerrades d'educació sexual

Per a finalitzar aquesta proposta didàctica, organitzarem juntament amb el Departament d'orientació del centre la posada en marxa de tallers d'educació

sexual i xerrades de professionals relacionats directament amb el tema de la prostitució.

Creiem important que aquesta fase es realitzi en col·laboració amb els orientadors/as del centre, ja que aquests tallers i xerrades podrien formar part del Pla d'Acció Tutorial del mateix centre, i aprofitar aquestes conferències per a realitzar-les a la sala d'actes i congregar a més nivells educatius. Per tot això, no hem inclòs aquesta fase dins de la temporalització de la proposta, pel fet que es durien a terme o en les hores de tutoria setmanals o quan el Departament d'orientació del centre considerés.

Per a aquests tallers d'educació sexual plantejaríem una sèrie de xerrades impartides per professionals i activistes. El nombre total de tallers i la seva organització final dependrà de la disponibilitat i conformitat dels professionals contractats per a tal fi, per tant, a continuació, adjuntem una proposta orientativa basada en els objectius marcats en aquest present estudi.

En primer lloc, per al taller d'educació sexual, comptem amb la plataforma de *Palmajove*, que disposa d'una sexòloga que ja fa xerrades i tallers en centres educatius, doncs, ens posaríem en contacte amb aquesta organització per concretar la impartició d'un d'aquests tallers. En la mateixa línia, comptem amb el programa d'educació sexual integral "Amb tots els sentits" (Govern de les Illes Balears, s.d.). En aquest programa, els docents poden trobar una gran varietat de recursos per a treballar l'educació sexual a les aules. Dins la pàgina *web*, trobem disponible una guia pràctica per al professorat, accés i sol·licitud directa a sessions educatives en matèria sexual, sol·licitud de material, informació i documentació per a les famílies, i molts més recursos sobre diversitat sexual i gènere i sexualitat. A través d'aquesta plataforma, sol·licitaríem també una sessió educativa amb un professional.

En relació amb el tema de la prostitució en l'actualitat, ja hem esmentat la gran feina que s'està realitzant des d'aquesta mateixa Universitat, per part de l'equip de Lluís Ballester Brage i Carmen Orte Socías, actualment docents de la UIB. Tots dos han realitzat diferents estudis, però comptem en concret amb dos

col·laboracions amb altres especialistes que se centren en la prostitució a les Illes Balears (Albero et al., 2006; Tarabini-Castellani et al., 2003). Seria interessant, contactar amb un dels dos docents i investigadors per a impartir una conferència en el centre educatiu que presenti la realitat darrere de la prostitució a les Balears. Aquest estudi ens parla del origen estranger de la majoria de les dones que es prostitueixen, sobretot procedents de països pobres de Llatinoamèrica, Àfrica i Europa de l'Est. També desenvolupa i explica el funcionament del tràfic d'aquestes dones per part de màfies nacionals i internacionals, que venen aquestes dones als proxenetes; moltes arriben ja endeutades i enganyades al nostre país pels mateixos traficants. L'estudi remarca les problemàtiques addicionals que sofreixen aquestes dones una vegada al nostre país: falta de protecció de les lleis, absència d'ajudes governamentals (refugi, suport mèdic i psicològic), malalties de transmissió sexual, i l'abús i consum de drogues.

Seguint la mateixa línia marcada per l'equip de Ll. Ballester Brage i C. Orte Socías, comptem amb el treball realitzat per part de l'Institut Balear de la Dona i el Projecte Casal Petit. Totes dues organitzacions i institucions duen a terme una important labor de divulgació i sobretot d'atenció a les dones que han aconseguit sortir del sistema prostitucional. Per tant, contactaríem amb totes dues organitzacions per a fer una xerrada informativa en el centre educatiu, ja sigui través dels seus representants, o si fos possible, a través del testimoni d'alguna de les dones que acull el Projecte Casal Petit.

Finalment, creiem que seria rellevant la contractació per part del centre educatiu de dos *influencers* ja esmentades anteriorment a l'inici d'aquesta proposta, Amelia Tiganus i Sindy Takanashi, totes dues ex-prostitutes i activistes abolicionistes que fan ús de les xarxes socials per a comptar la seva experiència traumàtica en el món de la prostitució. A pesar que ens hem posat en contacte amb elles, encara estem a l'espera d'una resposta sobre la seva possible visita; no obstant això, si no fos possible comptem amb diverses entrevistes personals disponibles en línia que podrien reproduir-se a l'aula o en el centre si es considerés necessari.

Temporalització

La proposta es divideix en un total de dotze sessions. La fase inicial del projecte ocupa les vuit primeres sessions, per a després dedicar tres sessions a la segona fase, l'elaboració d'un debat simulat, i posteriorment, una sessió i mitja al visionat d'un documental sobre la prostitució en l'actualitat.

És important esmentar que aquest esquema pot ser modificat segons el grup i els esdeveniments diaris que es vagin donant al llarg de la proposta. Es tindrà sempre en compte l'interès i motivació del grup-classe; per això, aquesta temporalització no és estàtica, sinó que l'anirem adaptant a les demandes del grup.

També, hem de tenir en compte, que aquest esquema s'ha realitzat partint de la idea d'un grup-classe de 25 alumnes; per tant, el temps per a les exposicions orals i gravació del *Podcast* estan contemplats en relació amb aquests 25 alumnes.

Finalment, la quarta fase de la proposta no queda reflectida en aquesta temporalització, ja que en tractar-se d'activitats en col·laboració amb el Departament d'orientació del centre, creiem que han de fer-se en hores de tutoria o fora de l'aula establerta per a aquesta matèria. Poden contemplar-se també com a activitats transversals a tot el centre, a les quals puguin acudir més nivells educatius, i que a més es duguin a terme a la sala d'actes del centre per a comoditat dels conferencians i per a albergar més assistents.

A continuació, adjuntem en la següent graella la temporalització de la proposta i les activitats que es duran a terme en cada sessió:

1ª Sessió	<ul style="list-style-type: none">- (5') Passar llista.- (10') Activitat inicial: <i>Foli Giratori</i> sobre el tema.- (10'') Activitat inicial del projecte: Formació de grups, presentació del projecte d'investigació i entrega del dossier documental.
------------------	--

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-
SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

	<ul style="list-style-type: none"> - (30') Activitat de desenvolupament: Inici del projecte d'investigació a partir del Guió i el dossier documental (Annex 2).
2ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (50') Activitat de desenvolupament: Continuació del projecte d'investigació.
3ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (50') Activitat de desenvolupament/consolidació: Continuació amb la presentació de <i>PowerPoint</i>.
4ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (50') Activitat de consolidació: Inici exposicions orals i presentació del <i>PowerPoint</i> (15' per grup).
5ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (15') Activitat de consolidació: Continuació de les exposicions orals i presentació del <i>PowerPoint</i> (15' per grup). - (30') Activitat inicial i de desenvolupament: Repartició dels temes als grups i explicació del projecte del Podcast "NO-DO 3.0". Inici del guió del Podcast.
6ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (50') Activitat de desenvolupament/consolidació: Elaboració del guió del Podcast per part de cada grup.
7ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (50') Activitat de consolidació: Gravació del <i>Podcast</i> en directe a l'aula.
8ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (50') Activitat de consolidació: Gravació del <i>Podcast</i> en directe a l'aula.
9ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (10') Activitat inicial: Explicació del debat simulat, formació i divisió del grup en tres bàndols, i entrega de la documentació (testimonis adjuntats a l'Annex 3). - (40') Activitat de desenvolupament: Preparació del debat per equips.
10ª Sessió	<ul style="list-style-type: none"> - (5') Passar llista. - (50') Activitat de consolidació: Realització del debat simulat a l'aula.

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-
SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

11ª Sessió	<ul style="list-style-type: none">- (5') Passar llista.- (15') Activitat de consolidació: Recapitulació i repàs del debat.- (30') Activitat de desenvolupament/consolidació: Inici visionat del documental "El Proxeneta. Paso corto, mala leche." (2018) (qüestionari Annex 4).
12ª Sessió	<ul style="list-style-type: none">- (5') Passar llista.- (50') Activitat de desenvolupament/consolidació: Continuació del documental "El proxeneta, paso corto, mala leche" (2018) (qüestionari Annex 4).

Metodologia

Per a desenvolupar aquesta proposta didàctica partim en primer lloc, de la distribució de la mateixa aula. El docent organitzarà a l'alumnat en petits grups heterogenis de 4 o 5 persones, i la distribució de les taules formaran un quadrat/rectangle, per afavorir així el treball en equip i l'atenció a la diversitat.

Els grups-base de 4 o 5 membres poden fer-se des de zero, o poden aprofitar-se els d'inici de curs si ja existien prèviament. Per a treballar la cohesió dels grups i establir el rol de cada alumne, comptem amb la dinàmica de "La Diana", molt eficaç perquè cada membre remarqui les seves habilitats i interessos, perquè s'estableixin llaços entre els alumnes i perquè cada integrant esbrini el seu paper dins el mateix grup.

Al llarg del desenvolupament de cada una de les fases de la proposta farem ús de diferents tipus d'agrupament segons l'activitat plantejada:

- Grup mitjà (tota la classe): Debat simulat.
- Petits grups (grup base de 4/5 persones): *Foli Giratori* i Projecte d'investigació (*ABP*)
- Treball individual: Preparació de les exposicions orals i qüestionari sobre el documental.

Per presentar i per dur a terme la nostra proposta basada en "La dictadura de Franco a Espanya i a les Illes Balears" al grup-classe, hem seleccionat la

metodologia *ABP*, *Aprentatge Basat en Problemes o Projectes*, o *G.I.*, *Grups d'Investigació* (Pujolàs i Ramón Lago, 2014, pp.110-111). Aquesta elecció parteix, en primer lloc, de la motivació del mateix docent, ja que es tracta d'una metodologia que fomenta la creació i la reinvençió constant del professor/a, que ha d'elaborar els projectes, la documentació i fer de guia en el procés d'aprenentatge del grup d'alumnes. A més d'aquesta motivació més personal, aquesta metodologia facilita i promou el desenvolupament d'aprenentatges significatius i l'adquisició de les competències clau de l'etapa en qüestió des de diferents punts:

- Es fomenta el treball col·laboratiu: aprenentatge entre iguals, aprendre a treballar en equip...
- L'alumne és protagonista del seu propi aprenentatge: experimentant, investigant, treballant amb documentació real...
- Afavoreix un aprenentatge actiu i efectiu en petits grups: cada alumne es fa responsable del seu paper i el seu rol dins el grup.
- Es plantegen reptes que l'alumnat ha de superar (resolució de problemes).
- Aconsegüim atendre a la diversitat de l'alumnat. Els alumnes amb dificultats d'aprenentatge treballen i col·laboren dins un grup que els ajuda, els accepta, s'adapta a les seves necessitats i capacitats, i en conseqüència, facilita, per tant, el seu aprenentatge sense excloure'ls del grup.

Amb aquesta metodologia, el docent es converteix en un facilitador, un guia, que oferirà els materials de treball orientats als objectius marcats prèviament. És un acompanyant a través dels materials que posa al seu abast, en aquest cas, oferim un dossier documental, llibres de text, articles, testimonis reals, qüestionari, notícies, pàgines web... D'aquesta forma, facilitem que cada alumne realitzi aprenentatges significatius segons les seves capacitats i els seus propis interessos.

A més de l'*ABP*, farem ús d'una estructura cooperativa simple, el *Foli Giratori* (Pujolàs i Lago, 2014; Pujolàs, Lago i Naranjo, 2013), en petits grups com

activitat inicial de la proposta. Amb aquesta activitat plantejarem una pluja d'idees per a avaluar els coneixements previs sobre el tema de la proposta, l'època franquista i la prostitució. Aquesta activitat consisteix a passar un full en blanc a cada grup-base, es planteja un tema o pregunta inicial, com en el nostre cas podrien ser, "què saps de la dictadura de Franco?" i "la prostitució és un treball?", i cada membre del grup ha d'escriure el que opina o sap sobre aquest tema, per després, posar-ho en comú amb la resta de la classe.

Al llarg de tota la proposta, també emprarem mètodes expositius dels continguts mitjançant plataformes com *PowerPoint/Prezi* i mètodes més interactius a través de l'ús de les TIC per part de l'alumnat i de la realització d'activitats i treball en equip/en grup. Cada alumne i cada grup-base podrà fer ús del *Chromebook* per a realitzar les activitats plantejades en cada sessió, i disposarà de tot el material del docent i tots els recursos per a reforçar i ampliar la unitat didàctica dins l'aula digital del centre.

L'elecció d'aquesta metodologia està pensada i meditada per a emmotllar-se a les circumstàncies i característiques del grup-classe, i cercant sempre un equilibri entre els continguts i les competències que es volen adquirir.

Finalment, és necessari que remarquem que aquest esquema dependrà sempre del grup i es donarà sempre més importància a les interaccions necessàries entre l'alumnat i el docent; per això aquest esquema pot modificar-se i adaptar-se a les circumstàncies del moment i del grup en qüestió.

Atenció a la diversitat

Amb la proposta didàctica presentada en aquest estudi, enfoquem i treballem l'atenció a la diversitat des de diversos punts. En primer lloc, tal com ja hem esmentat, atenem a la diversitat a partir de la distribució del propi aula i del mateix alumnat, mitjançant la formació de grups-base heterogenis de 4 o 5 persones.

Pere Pujolàs (2008), ens parla de la importància i de la necessitat del treball cooperatiu a les aules, i de *cooperar per a aprendre i aprendre a cooperar* (p.23),

fent referència al programa CA/AC que es va desenvolupar amb la intenció de dotar de recursos, activitats i estratègies als docents per a dur a terme el treball cooperatiu a les aules (Pujolàs i Lago, 2014; Pujolàs, Lago i Naranjo, 2013). Pujolàs també especifica dins aquests estudis, que els grups de treball han de ser heterogenis i de no més de quatre persones, quatre com a número ideal, d'aquesta manera atenem a la diversitat de l'alumnat i respectem els dos principis claus de *Participació Igualitària*, tots els membres participen per igual, i el principi d'*Interacció Simultània*, els membres interaccionen entre ells (Pujolàs, 2008, p.33).

En segon lloc, atenem a la diversitat mitjançant la metodologia seleccionada per presentar el temari de la proposta al grup-classe, l'*ABP* o *Grups d'Investigació*, el que Pujolàs categoritza com una *estructura cooperativa complexa*, a més, de fer ús d'una *estructura cooperativa simple*, el *Foli Giratori*, a l'inici del projecte.

Treballar en grups heterogenis ens facilita aquesta atenció a la diversitat, ja que ningú queda fora del grup, tots els membres formen part d'un grup-base, on són acceptats i adquireixen un rol adequat a les seves característiques i necessitats. Els alumnes NESE són inclosos dins del seu grup, i es recolzen en els seus companys per a realitzar les activitats i aprenentatges. Per això, aquests grups han d'estar organitzats prèviament pel propi docent, ell o ella és qui des del coneixement de les característiques individuals de cada alumne/a, decideix la formació de cada grup perquè tots els membres puguin aprendre els uns dels altres segons la mena d'aprenentatge que es vulgui realitzar, ja sigui un nou aprenentatge o per a treballar el ja après (Pujolàs i Lago, 2014, pp.82-84). Per tant, a més d'atendre la diversitat de l'alumnat, afavorim l'aprenentatge entre iguals, que els alumnes adquireixin les aptituds i les habilitats necessàries per a treballar en equip, i al mateix temps, millorarem la cohesió i la convivència dins l'aula.

En tercer lloc, podem atendre a la diversitat a nivell individual. Segons les característiques i necessitats dels alumnes es poden realitzar una sèrie d'adaptacions individuals a les activitats proposades al llarg de les sessions. A

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

continuació, adjuntem una taula amb les possibles adaptacions que es podrien realitzar a nivell individual:

POSSIBLES ADAPTACIONS INDIVIDUALS		
En relació amb el format de la proposta del docent	En relació amb la presentació del material per part de l'alumnat	En relació amb el seguiment de les activitats
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fer ús d'un tipus de lletra diferent, o fer-la més gran i en negreta (paraules clau). ▪ Augmentar l'interlineat. ▪ Imatges més grans per captar millor l'atenció de l'alumne. ▪ No fer llegir en veu alta. ▪ Una altre forma d'avaluació, en format oral o escrit. ▪ Presentar les classes i les explicacions de manera estructurada (un guió), amb ajuda d'elements visuals. ▪ Potenciar l'aprenentatge multisensorial (visual, auditiu, tàctil...). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Permetre l'ús de correctors ortogràfics i diccionaris electrònics. ▪ Valorar el plantejament de les activitats i no només el resultat. ▪ Facilitar diferents formes de representació de la informació: escrita, visual, auditiva, tàctil... ▪ Donar més pes al contingut que al format de les produccions. ▪ Permetre l'ús de materials i recursos per comunicar-se o agafar apunts: diccionaris, pictogrames, ordinador, enregistradora, sistemes augmentatius i alternatius de comunicació. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Assegurar la comprensió de les activitats prèviament amb l'alumne. ▪ Ser clars i precisos amb les instruccions per a la realització i el lliurament de treballs. ▪ Ajudar a estructurar les anotacions, mitjançant esquemes, mapes mentals, ressaltant el rellevant (paraules clau). ▪ Homogeneïtzar pautes entre tots els professors. ▪ Anticipar i supervisar les tasques per evitar obllits. ▪ Controlar l'ús de l'agenda.

Nota. J. Gomila i Benejam, apunts de *Didàctica Específica. Avaluació a l'Àrea de Geografia i Història*, 2021-2022.

Tal i com menciona Santiago Campión (2008), a més, en el cas de la nostra proposta, que recordem inclou l'elaboració d'un *Podcast*, hem de tenir en compte l'atenció a la diversitat en relació amb aquells alumnes amb minusvalideses auditives severes (p. 6). En aquests casos es valorarà el tipus i el grau de minusvalidesa, i s'adaptarà el seu rol i participació dins del grup i la gravació del programa. Per això, es crearà un càrrec específic de "guionista". El guionista haurà d'ocupar-se d'organitzar i estructurar el guió del programa, repartir les parts i torns de paraula del presentador i els tertulians, a més de conservar tota la documentació de l'equip i presentar-la al docent.

L'elecció de la metodologia seleccionada per a dur a terme la nostra proposta parteix de la base de promoure una educació inclusiva a les aules (Muntaner i Forteza, 2021, p.307), sustentada en el DUA (*Diseño Universal para el Aprendizaje*) proposat per C. Alba Pastor (2019), a més d'afavorir la realització d'aprenentatges significatius, convertint a l'alumne en el centre del seu propi aprenentatge. Des del seu inici, la proposta didàctica parteix de la diversitat del seu alumnat i contempla la possibilitat que tots realitzin aprenentatges segons les seves característiques, capacitats i interessos.

Finalment, és important remarcar que a mesura que es vagin desenvolupant les diferents sessions i observem l'actuació i evolució d'aquests alumnes davant les activitats plantejades, es podran realitzar les modificacions i adaptacions pertinents, sempre pensant en les necessitats dels alumnes en qüestió i comptant amb el suport i el consell del Departament d'Orientació corresponent.

Recursos

La proposta didàctica que aquí recollim, necessita d'una sèrie de recursos materials i recursos humans, per a poder dur-se a terme i aconseguir així els objectius plantejats. A continuació, adjuntem tots els recursos que requerirem per a presentar-la a un grup-classe d'uns 25 alumnes.

Recursos materials

Per desenvolupar aquesta unitat didàctica necessitem els següents materials:

- Pizarra digital.
- Altaveus.
- Projector.
- Ordinador i connexió a internet.
- Material imprès del professor per les activitats (dossier amb documentació, testimonis per al debat, graelles d'avaluació...).
- Presentació de *PowerPoint* o *Prezi* per exposar el projecte.
- *Chromebooks* dels alumnes.
- Programa informàtic per gravar el *Podcast*: IVOOX (disponible online i gratuït).
- Material per gravar el *Podcast*: micròfons, auriculars i targeta de so. A continuació, adjuntem un pressupost aproximat per la compra d'aquest material, en el cas de que el centre educatiu no disposi d'aquest prèviament. El pressupost inclou productes d'una qualitat mitjana, depenent del centre educatiu i el pressupost disponible, es podrien mirar productes més econòmics però de qualitat més baixa, i per contra, productes de millor qualitat, però de major preu. La diversitat de productes és actualment molt variat, igual que els preus, tots ells disponibles en pàgines de compra en línia com *Amazon*.

PRESSUPOST MATERIAL PODCAST				
Material	Quantitat	Preu	Producte	Total
Micròfons	4	39,99€	Koolertron Micrófono Condensador 96KHZ/24BIT USB	159,96€

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Auriculars	4	48,00€	Audio-Technica M20x	192,00€
Targeta de so	1	58,00€	M-Audio M-Track Duo	58,00€
TOTAL				409,96€

Recursos humans

- El docent i codocent (si existeix aquesta possibilitat).
- Col·laboració amb el Departament d'orientació del centre: Un orientador/a.
- Contractació de professionals d'educació sexual i prostitució:
 - o Sexòloga de Palmajove: <https://www.palmajove.es/>
 - o Sessió educativa en matèria sexual del programa “Amb tots els sentits”:
https://www.caib.es/sites/salutsexual/es/amb_tots_els_sentits/
 - o Institut Balear de la Dona:
<http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?lang=ca&coduo=232>
 - o Projecte Casal Petit: <https://casalpetit.wordpress.com/>
 - o Professors de la UIB: Lluís Ballestre Brage i Carme Orte Socias.
 - o *Influencers* i activistes:
 - Sindy Takanashi: sindytakanashi@icloud.com
 - Amelia Tiganus: www.emargi.eus

Avaluació

Seguint els principis establerts per N. Santmartí (2019), plantegem la realització d'una avaluació de caràcter competencial, on es té en compte tot el procés d'aprenentatge i tots els agents relacionats (grup d'alumnes, actitud i activitats del docent, la metodologia emprada...), i no exclusivament la reproducció sistemàtica dels mateixos per part de l'alumne/a.

Amb aquesta proposta, fem ús d'una avaluació que trenca directament amb l'escola memorística tradicional, que es limita a valorar la reproducció de les idees i conceptes sense cercar la comprensió, l'assimilació, d'aquests continguts, i deixa a un costat l'aprenentatge i formació competencial de l'alumnat, tenint en compte altres aspectes com els aspectes procedimentals i les actituds. Per tot això, plantejem la realització d'una avaluació formativa i formadora (Santmartí, 2019, p. 17), de tot el procés d'aprenentatge, per tant, realitzarem una avaluació que podem definir com:

- Continua: Avalua i té en compte tot el procés d'aprenentatge dels alumnes (avaluació inicial, formativa i final).
- Global: Valora i avalua tots els tipus de continguts (conceptes, procediments i actituds).
- Diversificada: S'adapta als diferents nivells d'aprenentatge dels alumnes.
- Coherent: S'avaluen totes les activitats que realitzen els alumnes i les activitats d'avaluació es corresponen amb les activitats d'ensenyament.
- Integradora: Té en compte i avalua els objectius didàctics de la unitat i el desenvolupament de les competències clau per part de l'alumne. L'avaluació pretén aconseguir els objectius generals d'etapa i l'assoliment dels objectius de l'àrea/matèria.

Aquesta avaluació seguirà els següents criteris d'avaluació:

- Avaluació inicial: *Foli Giratori* 0%.
- Avaluació formativa:
 - o Investigació i exposicions orals 40%.
 - o Autoavaluació i coavaluació 10%.
- Avaluació final:
 - o *Podcast* 20%.
 - o Autoavaluació i coavaluació 10%.
 - o Debat simulat 10%.
 - o Guió documental 10%.

L'avaluació inicial no puntua, ja que serveix al docent per a tenir una idea dels coneixements previs que posseeixen els alumnes respecte al tema a tractar, i també és una forma de presentar un tema nou al grup-classe. En canvi, lavaluació formativa i final sí que puntuen; tant les investigacions i exposicions orals del projecte, com el *Podcast* i el debat, s'avaluaran mitjançant una sèrie de rúbriques per part del docent que es troben desenvolupades a l'Annex 6 d'aquest document. En relació amb el visionat del documental, es puntuarà i valorarà el lliurament per part de cada alumne d'un qüestionari elaborat prèviament pel docent, aquest es troba disponible en l'Annex 4 d'aquesta proposta.

L'avaluació tant de la part formativa como final, inclourà una autoavaluació de l'alumne/a, perquè aquests siguin conscients dels aprenentatges realitzats i possibles millores, i una coavaluació per part dels grups, per a conèixer què ha aportat cada membre de grup i el procés i resultat del treball realitzat. Com assenyala Santmartí (2019), mitjançant aquests criteris d'avaluació, l'autoavaluació i la coavaluació, el docent promou que l'alumne identifiqui i conegui estratègies que li permetin avançar en el seu propi procés d'aprenentatge (p.23). Amb l'autoavaluació i la coavaluació, l'alumne/a observa quins punts en concret ha de treballar, alhora que sempre se li donen estratègies per a aconseguir millorar aquests aspectes. Per a això, és molt important el paper del *feedback* i retroalimentació per part del docent, sempre remarcant les millores respecte al treball realitzat, sense centrar-se en la persona. D'aquesta manera, l'alumne entén de manera positiva que el que es busca és el seu creixement personal i el seu avanç en l'aprenentatge. A més, Santmartí remarca que moltes vegades realitzar un *feedback* individualitzat a tot el grup-classe es fa impossible, així que el docent pot promoure aquest autoaprenentatge mitjançant la coavaluació (p.24). A més, entre companys utilitzen un mateix llenguatge, per la qual cosa la comprensió d'aquesta retroalimentació serà molt més fàcil i senzilla.

També, creiem important que l'alumnat avaluï la proposta del docent, i que el docent realitzi una autoavaluació de la seva pràctica, ambdues serviran per a conèixer si s'han aconseguit els objectius plantejats en la proposta, les possibles

milliores o canvis a realitzar en un futur i si ha resultat interessant i motivadora per al grup-classe.

L'autoavaluació, la coavaluació, i l'avaluació de la proposta docent es troben desglossades en l'Annex 5 d'aquest document juntament amb les rúbriques ja esmentades.

Tota la informació obtinguda mitjançant els instruments d'avaluació serà recollida en el quadern del docent, en el mateix *Classroom* del centre. En aquest quadern es farà un seguiment de totes les activitats que es realitzen dins de la proposta, la documentació aportada per tots els grups durant la realització del projecte, i les qualificacions obtingudes a partir dels diferents instruments d'avaluació de l'Annex 5.

Finalment, tots els instruments d'avaluació estaran disponibles en el *Classroom* del grup-classe, perquè en tot moment aquests coneguin els mètodes i instruments d'avaluació de la proposta didàctica.

Conclusions

Finalitzat el plantejament d'aquesta proposta, podem confirmar que amb ella abastem tots els objectius marcats a l'inici d'aquest estudi. Amb les diferents activitats i materials que oferim aconseguim treballar la dictadura franquista, la postguerra i la repressió, el debat tradicional sobre la prostitució i la situació de les prostitutes tant en època franquista com en l'actualitat, a més de fomentar el pensament crític entre l'alumnat i promoure una correcta i sana educació afectiu-sexual. No obstant això, creiem que per a aprofundir més i millor en el tema en qüestió, aquesta proposta hauria de plantejar-se com un projecte interdisciplinari juntament amb altres departaments del centre educatiu. Si es comptés amb la col·laboració dels departaments de Llengua Castellana i Literatura i d'Educació Plàstica, l'alumnat podria treballar tots els aspectes de manera globalitzada, interioritzant i comprenent encara més i millor tota la informació. Aquesta possible col·laboració, ens permetria ampliar la proposta i culminar el projecte amb una "Fira" o "Exposició" en el mateix centre sobre l'època franquista, i en

concret, sobre la prostitució. En aquest context, podria plantejar-se la realització d'una exposició fotogràfica de l'època, cartelleria realitzada pels alumnes que il·lustrés el moment històric, la realització del Podcast en directe...; les possibilitats serien moltes i només dependrien dels interessos dels alumnes i de l'organització pròpia dels departaments involucrats.

Volem remarcar, que aquesta mateixa proposta i enfocament pot plantejar-se a partir de molts altres temes o continguts del currículum. Des de principi de curs, el grup d'alumnes podria dur a terme una recerca sobre el sistema prostitucional del període històric que s'estigui treballant, i analitzar la vida d'aquestes dones en l'època en qüestió. Una altra opció molt interessant, seria fer projectes o recerques sobre altres grups minoritaris situats sempre al marge de la història, com a minories religioses i ètniques, o el col·lectiu LGTBIQ+, i fins i tot, sobre altres aspectes relacionats amb l'educació afectiu-sexual, com les malalties venèries.

És cert que en tractar-se d'una proposta, no coneixem els resultats de la seva posada en marxa, però en això consisteix una pràctica educativa innovadora, a proposar activitats i materials didàctics partint de l'interès dels alumnes, i després avaluar la proposta per a realitzar les modificacions i millores oportunes; inclús, si així es considera bandejar per sempre la proposta perquè no s'han aconseguit els objectius plantejats en un inici.

Creiem que una altra manera d'ensenyar i aprendre és possible, per això, amb aquesta proposta didàctica volem demostrar que a més que existeix un nou model d'educació, innovador, inclusiu, competencial, també podem tractar a les aules temes que durant molts anys han estat bandejats dels centres educatius, fins i tot dins de l'àmbit universitari, per tractar-se de temes polèmics o que no entraven dins dels continguts establerts en el currículum estàtic tradicional.

Gràcies a les noves lleis educatives i a les noves generacions de docents, el panorama educatiu espanyol està canviant, un fet que ens possibilita innovar i fer ús de noves metodologies a les aules. En aquest sentit, aquesta proposta vol ser un exemple més d'aquest canvi, i per això, plantegem la realització d'un

PROPOSTA DIDÀCTICA PER TREBALLAR LA PROSTITUCIÓ I L'EDUCACIÓ AFECTIU-SEXUAL A LES AULES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

projecte relacionat amb un tema transversal, l'educació afectiu-sexual, normalment destinat al Departament d'orientació o a les comissions corresponents, en el cas que aquestes existeixin dins dels centres educatius.

A més de tractar una qüestió que aparentment no té relació amb la nostra especialitat a les aules, amb aquesta proposta posem en relació l'actualitat i la realitat més immediata dels nostres alumnes i la portem a les aules. Com esmentem l'inici d'aquest estudi, el debat sobre la prostitució està a l'ordre del dia, i connectant està realitat amb la nostra matèria aconseguim mantenir un interès, una motivació, per part dels alumnes, al mateix temps que transmetem idees, conceptes, aprenentatges, que poden traslladar directament al seu dia a dia.

Creiem que amb el rerefons de la proposta, transmetem també una sèrie de valors i actituds que fomenten una formació i aprenentatge integral dels alumnes. Amb el projecte, el debat, el documental, i les xerrades de professionals, estem treballant valors com la igualtat, el respecte, la cohesió de grup, la no-violència, la llibertat sexual, una correcta i sana salut sexual, i sobre un consum responsable de la pornografia.

En definitiva, considerem que l'educació afectiu-sexual requereix d'una especial atenció per part dels centres educatius del segle XXI. Aquesta no ha de quedar exclusivament en mans del Departament d'orientació del centre, sinó que, com hem demostrat amb la nostra proposta, pot treballar-se i tractar-se des de diferents matèries i especialitats, per a aconseguir així un formació global i integradora de tots els alumnes.

Referències

- Alba Pastor, C. (2019). Diseño Universal para el Aprendizaje: un modelo teórico-práctico para una educación inclusiva de calidad. *Participación educativa*, 6 (9), 55-68. <https://redined.mecd.gob.es/xmlui/handle/11162/190783?show=full>
- Albero, P., Arriba M., Balaguer, P., Ballester, Ll., Asun, B., Berlanga, R., Casas P., Gil, R., Jordà, M.M., March, M., Martín, V., Mínguez, I., Núñez, C., Oliver, J., Orte, C., Perelló, J., Pulido, S., Ramírez, A., Rosselli, L.,... Vicente, M. (2006). *Sexe en venda a Mallorca. La prostitució femenina a Mallorca*. Leonard muntaner.
- Ballester Brage, Ll., Orte Socias, C., i Pozo Gordaliza, R. (2014). La pornografía en internet y la ritualización de las relaciones sexuales. En Casado Mejía, R., Flecha García, C., Guil Bozal, A., Martínez Torres, M.R., Padilla Carmona, M.T, i Vázquez Bermúdez, I. (Eds.). *Aportaciones a la investigación sobre mujeres y género: V Congreso Universitario Internacional Investigación y Género (845-858)*. Universidad de Sevilla.
- Ballester Brage, Ll., Orte Socias, C. (2019). *Nueva pornografía y cambios en las relaciones interpersonales*. Octaedro.
- Ballester Brage, Ll., Rosón Varela, C., i Facal Fondo, T. (2020). *Pornografía y educación afectivosexual*. Octaedro.
- Ballester Brage, Ll., Alario Gavilán, M., Benavente, B., Cabellos Vidal, A., Gelabert Mures, N., Parrón Mate, N., i Pozo Gordaliza, R. (2020). *Estudio sobre la Prostitución, la Trata y la Explotación Sexual en las Islas Baleares, 2020*. Institut Balear de la Dona.
- Bandrés, J., Llavona, R., i Zubieta, E. (2014). Mujeres extraviadas: psicología y prostitución en la España de postguerra. *Universitas Psychologica*, 13, 1667-1679. <https://doi.org/10.11144/Javeriana.upsy13-5.mepp>

Castejón Bolea, R. (2004). Las enfermedades venéreas y la regulación de la sexualidad en la España contemporánea. *Asclepio: Revista de historia de la medicina y de la ciencia*, 56 (2), pp.223-242.

Decret 34/2015, de 15 de maig pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, 73, de 16 de maig de 2015. <https://intranet.caib.es/sites/curriculums/f/330313>

De Miguel, A. (2021). *Ética para Celia*. Ediciones B.

Escobedo Muguerza, I. (2015). *Discursos e identidades de género en torno a la prostitución (1845-1939)* [Trabajo de Fin de Máster]. Universidad de Zaragoza.

Escobedo Muguerza, I. (2017). El movimiento abolicionista de la prostitución durante la II República. En Forcadell Álvarez, C., i Frías Corredor, C. (Eds.), *Veinte años de congresos de Historia Contemporánea (1997-2016): X Congreso de Historia Local en Aragón*, (pp.313-322). Universidad de Zaragoza.

Escobedo Muguerza, I. (2019). Los historiadores y la prostitución: Un balance historiográfico relativo a la etapa contemporánea. *Revista Historia Autónoma*, 15, pp.155-170. <https://doi.org/hispania.2003.v63.i214.224>

Govern de les Illes Balears. (s.d.). "Amb tots els sentits". *Programa de educació afectiva y sexual en el àmbit educatiu*. Direcció General de Salut Pública y Participació. https://www.caib.es/sites/salutsexual/es/amb_tots_els_sentits/

Guereña, J-L. (1997). De historia prostitutionis. La prostitución en la España contemporánea. *Ayer*, 25, 35-72.

Guereña, J-L. (2003). *La prostitución en la España Contemporánea*. Marcial Pons.

Guereña, J-L. (2011). *La sexualidad en la España contemporánea (1800-1950)*. Universidad de Cádiz.

Guereña, J-L. (2017). La prostitución en España en 1925 según los informes de Paul Kinsie para la sociedad de naciones. *Diálogos: Revista electrónica de historia*, 18 (2), pp.140-159.

Guillén Lorente, C. (2018). *El Patronato de Protección a la Mujer: prostitución, moralidad e intervención estatal durante el franquismo*, Tesis Doctoral dirigida por Encarna Nicolás y Carmen González, Universidad de Murcia.

Guillén Lorente, C. (2021). La prostituta como víctima del sistema represivo franquista. Un análisis desde los informes del patronato de protección a la mujer. *Multidisciplinary Journal of Gender Studies*, 10 (2), 98-120. <http://dx.doi.org/10.17583/generos.2021.5960>

Heim, D. (2006). La prostitución a debate. El abolicionismo desde la perspectiva de la defensa de los derechos de las trabajadoras sexuales. *Nueva doctrina penal*, 2, pp.441-467.

Iglesias Galdo, A. (2019). Educar a la ciudadanía: prostituirse no es una elección. *Oñat Socio-legal Series*, 9 (51).

Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa (2013). *Boletín Oficial del Estado*, 295, de 10 de diciembre de 2013, 97858 a 97921. <http://www.boe.es/boe/dias/2013/12/10/pdfs/BOE-A-2013-12886.pdf>

Ley Orgánica 3/2020, de 29 de diciembre, por la que se modifica la Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación (2020). *Boletín Oficial del Estado*, 340, de 30 de diciembre de 2020, 122868 a 122953. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2020/12/29/3>

Lozano, M. (Directora). (2018). *El proxeneta. Paso corto, mala leche* [Documental]. Mafalda Entertainment i Atlantia Media.

Macsutovici Ignat, A. (2018). Mujeres en las cárceles franquistas: la práctica de la escritura y lectura en la obra de Tomasa Cuevas y Juana Doña. *Vegueta*, 19, 285-306.

Muntaner Guasp, J.J., i Forteza Forteza, D. (2021). Impacto del aprendizaje cooperativo en la inclusión del alumnado en la educación secundaria. *Educar*, 57 (2), 305-318.

Muntaner Guasp, J.J., Mut Amengual, B., i Pinya Medina, C. (2022). Las metodologías activas para la implementación de la educación inclusiva. *Revista Electrónica Educare*, 26 (2), 1-21.

Núñez Díaz-Balart, M. (2003). *Mujeres caídas. Prostitutas legales y clandestinas en el franquismo*. Oberon.

Núñez Díaz-Balart (2004). Tríptico de mujeres. De la mujer comprometida a la marginal. *Historia del presente*, 4, 47-60.

Prieto Borrego, L. (2017). Control social y moralización durante el Franquismo. Persistencias y cambios en la valoración del comportamiento femenino. En González Madrid, D.A., Ortiz Heras, M., i Pérez Garzón, J.S.(Eds.), *La Historia: lost in translation? Actas del XIII Congreso de la Asociación de Historia Contemporánea*, (pp. 3777-3788). Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.

Pujolàs, P. i Lago, J.R. (2014) *El programa CA/AC ("Cooperar para Aprender/Aprender a Cooperar") para enseñar a aprender en equipo*. Editorial Octaedro.

Pujòlas, P., Lago, J.R., i Naranjo, M. (2013). Aprendizaje cooperativo y apoyo a la mejora de las prácticas inclusivas. *Revista de Investigación en Educación*, 11 (3), 207-218.

Pujolàs, P. (2008). Cooperar per aprendre i aprendre a cooperar: el treball en equips cooperatius com a recurs i com a contingut. *Suports*, 12(1), 21-37.

Rivas Arjona, M. (2013). II República española y prostitución: el camino hacia la aprobación del Decreto abolicionista de 1935. *ARENAL*, 20 (2), 345-368.
<https://doi.org/10.30827/arenal.v20i2.1570>

Roura, A. (1998). *Mujeres para después de una guerra*. Flor del viento ediciones.

Saiz Viadero, J.R. (1976). *Conversaciones con la Mary Loly*. Ediciones Barcelona.

Santiago Campión, R. (2008). Podcasting en Educación. Nuevas tendencias en la distribución de contenidos multimedia de aprendizaje a través de internet. *Cuadernos del Marqués de San Adrián: revista de humanidades*, nº. Extra 1, 183-205.

Santiago Campión, R., i Barcena, E. (2016). El potencial del podcast como recurso didáctico para el desarrollo de las destrezas orales de segundas lenguas con dispositivos móviles. *Porta Linguarum: revista internacional de didáctica de las lenguas extranjeras*, Nº. Extra 1, 61-72.

Santmartí, N. (2019). Avaluar la competència, avaluar per ser més competent. *Anuari de l'Educació de les Illes Balears*, 16-27.

Tarabini-Castellani, A., Arreba, M., Ballester, Ll., Soler, M., Aparici, E., Caro, F., Mas, F., Juliano, D., Le Meur, I., Parron, N., Salleres, M, i Torrens, M. (2003). *La prostitució femenina a les Balears. Aproximació sociològica, enfocaments i perspectives*. Lleonard Muntaner.

Tiganus, A. (2021). *La revuelta de las putas. De víctima a activista*. Ediciones B.

Tubert Blanch, M. (2013). *La prostitución*. Universidad de Barcelona.

Bibliografia

Guereña, J-L. (2003). El burdel como espacio de sociabilidad. *Hispania*, 214, 551-570. <https://doi.org/10.3989/hispania.2003.v63.i214.224>

Lerner, G. (2017). *La creación del patriarcado*. Katakarak Liburuak.

Osborne, R. (2009). La sexualidad como frontera entre presas políticas y presas comunes bajo los nazis y el franquismo. *Política y Sociedad*, 46, 55-77.

Torrado Martín-Palomino, E. (2021). *Sexualidad y consumo de pornografía en adolescentes y jóvenes de 16 a 29 años. Informe final. Enero 2020-Febrero 2021*. Universidad de La Laguna. <https://doi.org/10.25145/b.SexAdolesct.2021>

ANNEXOS

Annex 1: Organització de la proposta didàctica

PROPOSTA DIDÀCTICA					
Sessions	Continguts	Criteris d'avaluació	Competències clau	Activitats avaluables	Criteris de qualificació
1^a -3ª sessions	<ol style="list-style-type: none"> 1. Les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista. 2. La postguerra i la repressió del règim. 3. Les fases de la dictadura del General Franco. 4. Les conseqüències del franquisme a les Illes Balears. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista. 2. Analitzar la situació de la postguerra i la repressió del règim. 3. Identificar les diferents fases de la dictadura del General Franco. 4. Definir i valorar les conseqüències del franquisme a les Illes Balears. 	<p>CAA.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Realitzar aprenentatges de forma autònoma i en grup. ▪ Planificar i organitzar el treball. ▪ Comprendre les diferents estratègies per organitzar, obtenir i assimilar la informació. <p>CCL.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Interacció a l'aula entre iguals (treball cooperatiu). ▪ Definició de conceptes. ▪ Exposicions orals dels continguts. ▪ Comprensió lectora a través de la lectura de textos i documents reals. <p>CD.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Recerca de informació a partir de la observació i experimentació amb dispositius digitals. ▪ Anàlisi i selecció de la informació de manera crítica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projecte d'investigació. ▪ Exposicions orals. ▪ Treball individual i en grup. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rúbrica d'exposicions orals (40%). ▪ Rúbrica d'autoavaluació (5%). ▪ Rúbrica de coavaluació del grup (5%)

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fer ús de les TIC per elaborar i presentar la informació. ▪ Creació de continguts i materials digitals a partir de diversos formats (text, àudio, imatges...) i diferents programes. <p>CMCT.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordenar cronològicament fets històrics. ▪ Prendre decisions basades en proves i arguments científics. ▪ Fer ús del mètode científic a l'hora de realitzar un projecte d'investigació. <p>CSC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprendre la realitat social històrica i la seva evolució en el temps. ▪ Aprendre i desenvolupar habilitats socials entre iguals. ▪ Organitzar debats on es respectin i es superin les diferències, per generar acords de forma democràtica. <p>CEC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Comentari d'imatges i cartelleria propagandística del moment històric. ▪ Observació i anàlisi de diferents fonts històriques. 		
--	--	--	--	--	--

			<p>SIE.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adquirir autonomia pròpia per realitzar les tasques. ▪ Fomentar el pensament crític para analitzar i seleccionar prèviament la informació. ▪ Iniciar i plantejar debats per comunicar-se i presentar les idees. 		
4ª i 5ª sessions	<ol style="list-style-type: none"> 1. Les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista. 2. La postguerra i la repressió del règim. 3. Les fases de la dictadura del General Franco. 4. Les conseqüències del franquisme a les Illes Balears. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista. 2. Analitzar la situació de la postguerra i la repressió del règim. 3. Identificar les diferents fases de la dictadura del General Franco. 4. Definir i valorar les conseqüències del franquisme a les Illes Balears. 	<p>CAA.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Realitzar aprenentatges de forma autònoma i en grup. ▪ Planificar i organitzar el treball. ▪ Comprendre les diferents estratègies per organitzar, obtenir i assimilar la informació. <p>CCL.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Interacció a l'aula entre iguals. ▪ Interacció a l'aula professor-alumne. ▪ Exposicions orals dels continguts. <p>CMCT.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordenar cronològicament fets històrics i relacionar-los. <p>CEC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Comentari d'imatges i cartelleria propagandística del moment històric. ▪ Observació i anàlisi de diferents fonts històriques. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exposicions orals del projecte d'investigació. ▪ Treball individual i en grup. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rúbrica d'exposicions orals (40%). ▪ Rúbrica d'autoavaluació (5%). ▪ Rúbrica de coavaluació del grup (5%)

			<p>SIE.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adquirir autonomia pròpia per realitzar les tasques. ▪ Fomentar el pensament crític para analitzar i seleccionar prèviament la informació. ▪ Iniciar i plantejar debats per comunicar-se i presentar les idees. <p>CD</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fer ús de les TIC per elaborar i presentar la informació. ▪ Creació de continguts i materials digitals a partir de diversos formats (text, àudio, imatges...) i diferents programes. 		
5^a-8ª sessions	<ol style="list-style-type: none"> 1. Les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista. 2. La postguerra i la repressió del règim. 3. Les fases de la dictadura del General Franco. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista. 2. Analitzar la situació de la postguerra i la repressió del règim. 3. Identificar les diferents fases de la dictadura del General Franco. 	<p>CAA.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Realitzar aprenentatges de forma autònoma i en grup. ▪ Planificar i organitzar el treball. ▪ Comprendre les diferents estratègies per organitzar, obtenir i assimilar la informació. <p>CMCT.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordenar cronològicament fets històrics. ▪ Prendre decisions basades en proves i arguments científics. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Preparació i gravació del <i>Podcast</i>. ▪ Treball individual i en grup. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rúbrica de gravació del <i>Podcast</i> (30%). ▪ Rúbrica d'autoavaluació (5%). ▪ Rúbrica de coavaluació del grup (5%).

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fer ús del mètode científic a l'hora de realitzar un projecte d'investigació. <p>CCL.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Interacció a l'aula entre iguals (treball cooperatiu). ▪ Definició de conceptes. ▪ Comprensió escrita i lectora de documents. ▪ Expressió oral. <p>CSC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprendre la realitat social històrica i la seva evolució en el temps. ▪ Aprendre i desenvolupar habilitats socials entre iguals. ▪ Organitzar debats on es respectin i es superin les diferències, per generar acords de forma democràtica. <p>CEC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Valorar i respectar el patrimoni cultural. ▪ Conèixer la història més recent del nostre país per entendre l'actualitat. ▪ Entendre el concepte i debat sobre la memòria històrica. <p>SIE.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adquirir autonomia pròpia per realitzar les tasques. 		
--	--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fomentar el pensament crític para analitzar i seleccionar prèviament la informació. ▪ Iniciar i plantejar debats per comunicar-se i presentar les idees. <p>CD.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Recerca de informació a partir de la observació i experimentació amb dispositius digitals. ▪ Anàlisi i selecció de la informació de manera crítica. ▪ Fer ús de les TIC per elaborar i presentar la informació. ▪ Creació de continguts i materials digitals a partir de diversos formats (text, àudio, imatges...) i diferents programes. 		
9^a-11ª sessions	<p>2. Analitzar la situació de la postguerra i la repressió del règim.</p> <p>3. Identificar les diferents fases de la dictadura del General Franco.</p>	<p>2. La postguerra i la repressió del règim.</p> <p>3. Les fases de la dictadura del General Franco.</p>	<p>CAA.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Realitzar aprenentatges de forma autònoma i en grup. ▪ Planificar i organitzar el treball. ▪ Comprendre les diferents estratègies per organitzar, obtenir i assimilar la informació. <p>CCL.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Interacció a l'aula entre iguals (treball cooperatiu). ▪ Definició de conceptes. ▪ Comprensió escrita i lectora de documents. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Debat simulat. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rúbrica del debat (10%)

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Expressió oral. <p>CSC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprendre la realitat social històrica i la seva evolució en el temps. ▪ Aprendre i desenvolupar habilitats socials entre iguals. ▪ Organitzar debats on es respectin i es superin les diferències, per generar acords de forma democràtica. <p>CEC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Observació i anàlisi de diferents fonts històriques. ▪ Conèixer la història més recent del nostre país per entendre l'actualitat. <p>SIE.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adquirir autonomia pròpia per realitzar les tasques. ▪ Fomentar el pensament crític para analitzar i seleccionar prèviament la informació. ▪ Iniciar i plantejar debats per comunicar-se i presentar les idees. 		
11^a i 12ª sessions	1. Les causes i conseqüències de la instauració del règim franquista.	10. Esperit crític i de autoreflexió en l'anàlisi de fets històrics, concretament sobre el concepte i sistema de	<p>CAA.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Realitzar aprenentatges de forma autònoma i en grup. <p>CCL.</p>	a) Documental	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Qüestionari sobre el documental (10%) ▪ Qüestionari d'avaluació final

		<p>la prostitució a l'època franquista i en l'actualitat.</p> <p>11.Una sana i correcta educació afectiu-sexual a les aules a partir de l'ensenyament de les Ciències Socials.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interacció a l'aula entre iguals. ▪ Definició de conceptes. ▪ Expressió oral. <p>CSC.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprendre la realitat social històrica i la seva evolució en el temps. ▪ Aprendre i desenvolupar habilitats socials entre iguals. ▪ Valorar els conceptes d'igualtat, respecte, democràcia, pau, justícia i drets humans. ▪ Conèixer i establir una sana i correcta educació afectiu-sexual. <p>SIE.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fomentar el pensament crític para analitzar i seleccionar prèviament la informació. ▪ Iniciar i plantejar debats per comunicar-se i presentar les idees. 		<p>de la proposta (per al docent).</p>
--	--	--	--	--	--

Annex 2: Dossier documental

Annex 2.1.: Guió projecte d'investigació

GUIÓ

La dictadura de Franco a Espanya i a les Illes Balears

- ☞ Quan va esclatar la Guerra Civil Espanyola i quines van ser les seves causes?*
- ☞ Què va ocórrer a Espanya al finalitzar la guerra?*
- ☞ Què els va passar als grups contraris al règim de Franco?*
- ☞ Per al règim franquista, quin era el paper de la dona en la societat?*
- ☞ Quina visió i opinió tenia el règim respecte a les prostitutes i la prostitució?*
- ☞ Quins sistemes va utilitzar el règim per a "reeducar" a les prostitutes i dones esgarriades?*
- ☞ En quantes fases podem dividir la dictadura franquista? Podem relacionar-ho amb el sistema prostitucional del règim?*
- ☞ Com es va viure la dictadura a les Illes Balears?*

Annex 2.2.: Col·lecció d'imatges del dossier

Nota. [Fotografía Cartell del Partido Comunista de España] (1938). Recuperat el 8 de juliol de 2022, de <https://www.pinterest.es/pin/447756387933764755/>

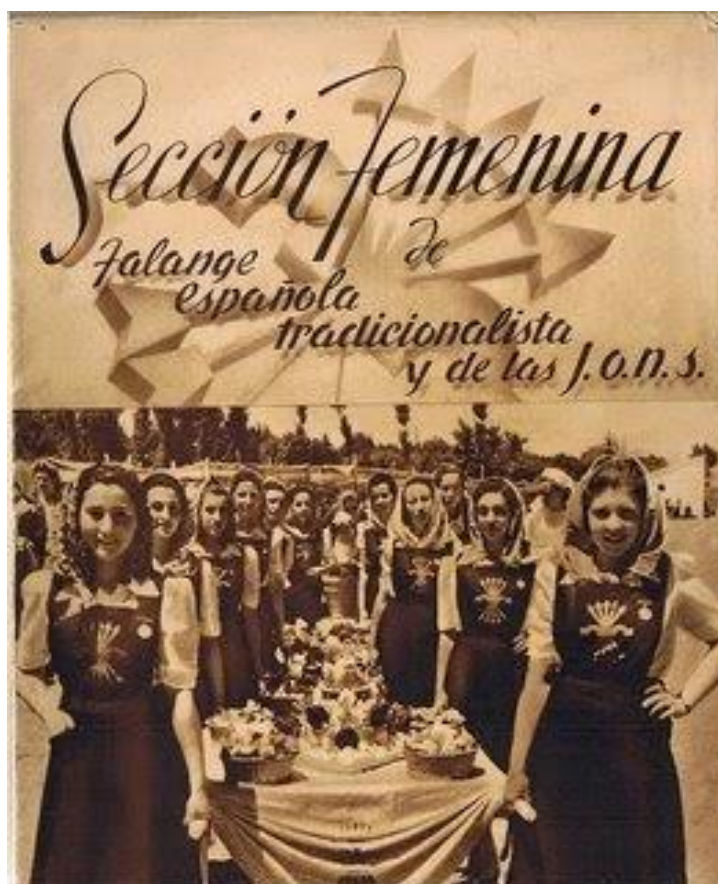
Nota. [Fotografía Cartell propagandístic bàndol nacional] (s.d.). Recuperat el 8 de juliol de 2022, de <http://algargohistoriaspain.blogspot.com/2014/09/carteles-y-propaganda-en-el-bando.html>

Nota. [Fotografía Cartell Iluïta antivenèria] (s.d.). Recuperat el 8 de juliol de 2022, de <https://www.antrophistoria.com/2017/08/la-sifilis-era-una-enfermeda-fascista.html>

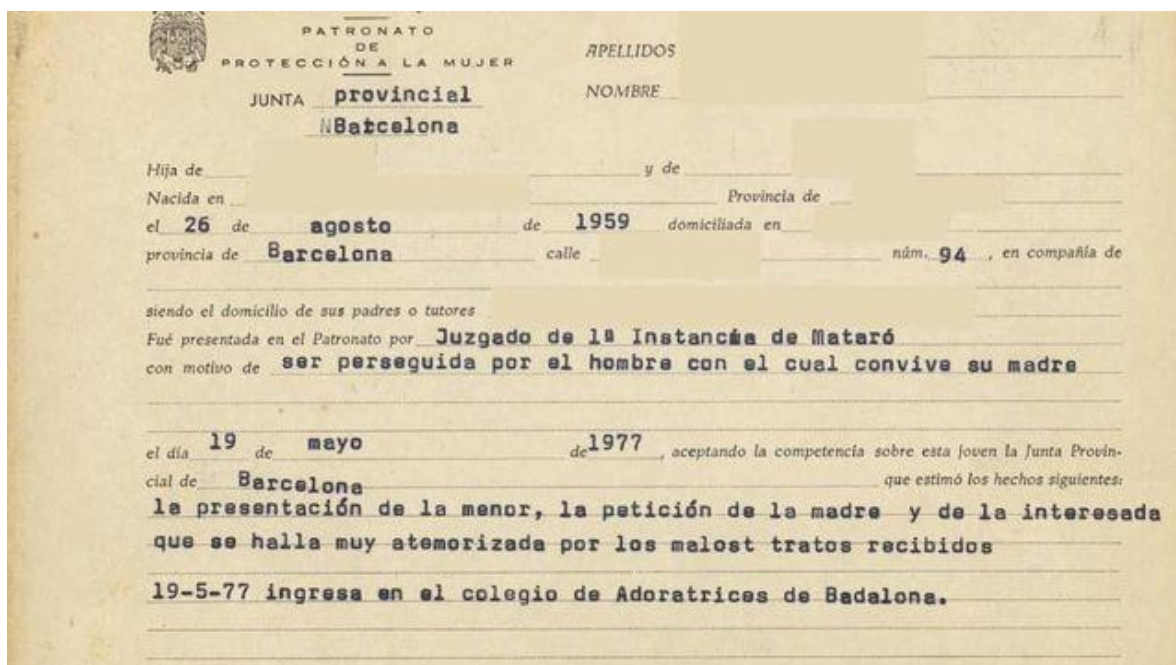
Nota. [Fotografía *Guía de la Buena Esposa*] (s.d.). Recuperat el 8 de juliol de 2022, de <https://www.nuevatribuna.es/articulo/historia/sexualidad-franquismo/20171120181754145484.html>

Nota. [Fotografía de la Sección femenina de la Falange] (s.d.). Recuperat el 8 de juliol de 2022, de <http://educafem.blogspot.com/2015/02/seccion-femenina-el-nino-mirara-al.html>

Nota. Inspección de Sanidad de Eibar [Fotografía d'una cartilla d'higiene d'una prostituta] (s.d.). Recuperat el 8 de juliol de 2022, de <https://www.euskonews.eus/0690zkb/gaia69003es.html>

Nota. Patronato de Protección a la Mujer. [Fotografía d'un expedient] (1977). Recuperat el 8 de juliol de 2022, de https://www.elconfidencial.com/espana/2018-07-08/patronato-proteccion-mujer-franquismo-gestapo_1586930/

Nota. Adaptat de Mujeres en las cárceles franquistas: la práctica de la escritura y lectura en la obra de Tomasa Cuevas y Juana Doña, per A. Macsutovici Ignat, 2018, Vegueta. Anuario de la Facultad de Geografía e Historia 19, p. 295.

Nota. Adaptat de Mujeres en las cárceles franquistas: la práctica de la escritura y lectura en la obra de Tomasa Cuevas y Juana Doña, per A. Macsutovici Ignat, 2018, Vegueta. Anuario de la Facultad de Geografía e Historia 19, p. 303.

Annex 3: Documents per preparar el debat

Annex 3.1.: Expedients del patronat

“Expediente número 317: De dieciocho años, natural de Granada. La presenta su madre con el pretexto de que se halla en peligro de perderse. En realidad, más parece que la madre quiere verse libre de ella para ejercer sus actividades de mala vida. Es joven y no de muy buenas tendencias.”

Expendient de les *Adoratrices de Tetuán de las Victorias* (Roura, 1998, p.117).

“Expediente número 554: De diecisiete años, natural de Madrid. De niña acudió a un colegio protestante; luego una tía suya la inicio en la mala vida. Trabajó en el teatro Martín y en algún otro de este mismo carácter. Se enamoró de un joven de buena familia al que conoció en el citado teatro con el que mantuvo relaciones ilícitas y fue el propio joven quien la denunció al Patronato que la ha internado.”

Expendient de les *Adoratrices de Tetuán de las Victorias* (Roura, 1998, p.118.)

“Expediente número 354: De diecisiete años, natural de un pueblo de Cuenca. Huérfana de madre, su padre la deshonoró, huyendo después, y dejándola abandonada en compañía de un hermano menor. La joven dio parte del atropello a la Guardia Civil que le aconsejó que siguiera en la casa hasta que vendiera los muebles con cuyo producto vivieron algún tiempo, marchando después cada hermano a distintos pueblos. La joven llegó a Madrid y al verse abandonada se dedicó a la mala vida. Después se colocó como sirvienta y la señora de la casa compadecida de su situación la puso a disposición del Patronato.”

Expendient del *Colegio del Buen Pastor* (Roura, 1998, p. 122).

Annex 3.2.: Testimonis a favor del reglamentarisme

“Qué cosa más sórdida, ni más indecorosa, ni más inmunda que las meretrices, los alcahuetes, ¿qué no se puede decir de toda esta peste de gente? Sin embargo, suprime en la sociedad las mujeres públicas y lo llenarás de vicios. Pon a éstas en el lugar de las mujeres honradas y lo deshonorarás todo con impureza y fealdad”.

Patronato de Protección a la Mujer (Guillén Lorente, 2021, p.104).

“Si se quiere sacar a una prostituta de su esclavitud no hay que pensar, en general, en devolverla directamente a la vida social. Es una gran enferma física, psíquica y moral. Todo en ella se ha sacrificado y matado. Vive fuera de toda familia natural o adoptiva, fuera del orden social. Su incorporación a la Sociedad solo es posible a través de una casa de rehabilitación.”

Patronato de Protección a la Mujer (Guillén Lorente, 2021, p. 106).

“[...] diremos: que la prostitución es una enfermedad de carácter social, consistente en el comercio que la mujer ejerce con su cuerpo, la cual, mediante una remuneración en dinero o en especie, se entrega al hombre para proporcionarle un goce sensual, permaneciendo, ella, pasiva en el acto. (...) Consideramos aquella plaga, no como un mal necesario, pero si como un afecto inevitable. Bajo este concepto, creemos, no sólo conveniente, sino indispensable reglamentarla moral e higiénicamente.”

Prudencio Sereñana y Partagás (Escobedo Muguera, 2015, p. 38).

Annex 3.5.: Testimonis abolicionistes

“Aunque admitamos en algunos casos que pueda evitar otros excesos, ella cultiva y desarrolla el vicio, encanalla y destruye a miles y miles de Hombres, degrada y envilece a las mujeres, seduce a los niños, es una amenaza a la honra y un peligro para la Sociedad, bastante peor en sí mismo que el socialismo y el comunismo.”

Marcelino Zalba (Guillén Lorente, 2021, p.105).

“La reglamentación de la prostitución [...], si lo que persigue es la sanidad, en primer lugar, es falso, porque no lo logra [...] las casas de prostitución reglamentadas autorizadas por el Estado, son los centros de contratación de la trata de blancas. [...] es imposible que un Estado esté velando por que el vicio sea permitido y porque con su reglamentación y con sus leyes se dé la posibilidad de degradación de un enorme número de mujeres y la posibilidad de degradación de un enorme número de Hombres [...].

Clara Campoamor (Escobedo Murgueza, 2017, pp.317-318).

“[...] es bueno atraer a los espíritus a considerar la prostitución desde otro punto de vista [...] Las medidas disciplinarias ideadas por la Policía de las costumbres se dirigen exclusivamente contra el sexo débil [...]. Sólo hay una explicación plausible [...] los reglamentos de la Policía fueron hechos por hombres, [...] sin tener en cuenta los derechos naturales o la dignidad de las mujeres. No existen dos leyes morales, uno para el sexo fuerte y otra para el sexo más débil. [...] Circunstancias accidentales de la escuela, la muerte de un padre o una madre, la ociosidad forzada, el salario insuficiente, la pobreza, las falsas promesas, seducciones, las trampas debajo de sus pies, tales son las causas [...]. La situación se convertirá en otra cuando se abandone la actividad caritativa, y se adopte una actitud militante contra la prostitución legal.”

Josephine Butler (Escobedo Murgueza, 2015, p. 46).

Annex 3.6.: Higienisme i prohibicionisme

“El contagio inmoral de la prostitución, y el contagio infectante de las enfermedades venéreas, son dos fenómenos patológicos correlativos que exigen medidas comunes de preservación y saneamiento. [...] El vehículo humano de las enfermedades venéreas es la prostitución, y el verdadero peligro de esta dolencia moral, radica en la progresión del contagio de estas enfermedades.”

Rafael G. Eslava. (Guereña, 2003, p.206).

“[...] presentándose al descubierto y sin restricción, ofende la moralidad y el pudor público, ataca a la conciencia por el mal ejemplo, infringe la ley del trabajo, [...], y compromete la salud pública propagando enfermedades contagiosas.”

I. Miguel y Viguri (Castejón Bolea, 2004, p. 227).

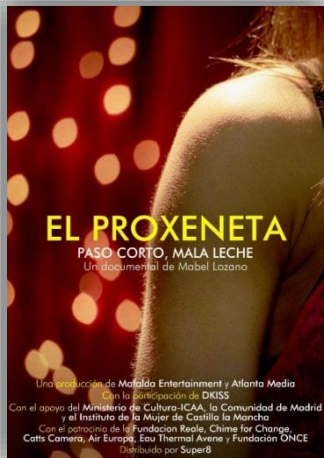
“Este afecto, que en la nosología social se denomina “prostitución”, es de carácter maligno, por entrañar en sí el germen de enfermedades que, como el venéreo y la sífilis en el orden material y el libertinaje más desenfrenado en el orden moral, propenden a desgastar las fuerzas físicas e intelectuales del individuo, turban la armonía de las familias, relajan los vínculos de la amistad, aflojan los lazos del amor y destruyen los cimientos de toda sociedad civilizada.”

Campos Marin (Castejón Bolea, 2004, p. 232).

“No está en nuestro propósito hacer aquí una crítica [...], de la reglamentación; pero es necesario decir, para que sirva de norte, que el temor a los reglamentos, a la hospitalización forzosa y a la policía, es en la gran ciudad un incremento de la prostitución clandestina y aleja a muchas mujeres sospechosas o declaradamente enfermas, del trato asiduo con las instituciones sanitarias.”

J. Fernández de la Portilla (Castejón Bolea, 2004, p.230).

Annex 4: Qüestionari del documental

DOCUMENTAL	
“El proxeneta. Paso corto, mala leche”	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Directora: Mabel Lozano. ▪ Productors: Jorge Sánchez Gallo, Mabel Lozano. ▪ Guió: Mabel Lozano, Alicia Luna. ▪ Any: 2018. ▪ Llibre: <i>El Proxeneta</i>. Editorial Alrevés. 	
1. Per què va estar en la presó el protagonista del documental? Es penedeix del seu passat?	
2. En què consisteix el tràfic de dones? Quins agents participen?	
3. Quin sistema prostitucional existeix actualment a Espanya?	
4. Relaciona el sistema prostitucional de l'època franquista amb l'actual.	
5. Hi ha alguna cosa del documental que t'ha cridat especialment l'atenció o t'hagi interessat?	

Annex 5: Instruments d'avaluació

Annex 5.1.: Rúbrica de les exposicions orals del projecte

	EXPERT	AVANÇAT	APRENT	NOVELL	PERCENTATGE
Continguts	Totes les diapositives tenen el contingut requerit amb bona qualitat i la estructura és perfecta.	Totes les diapositives tenen tot el contingut encara que la qualitat és pobre.	Hi ha alguna diapositiva que no té tot el contingut requerit.	La mitat de les diapositives no tenen el contingut requerit.	25%
Presentació visual	Les diapositives són atractives i creatives, i estan relacionades amb el contingut.	Las diapositives son gairebé totes atractives i creatives, i la gran majoria estan relacionades amb el contingut.	Les diapositives estan visualment organitzades però no són molt atractives.	Les diapositives estan visualment desorganitzades, i no tenen relació amb el contingut.	20%
Ortografia i gramàtica	La presentació no conté cap falta d'ortografia.	La presentació conté entre una i tres faltes d'ortografia.	La presentació conté entre quatre i vuit faltes d'ortografia.	La presentació conté més de vuit faltes d'ortografia.	15%
Coordinació de grup	Tots els membres han col·laborat equitativament.	Tots els membres han col·laborat però no tot el temps.	Gairebé tots els membres han col·laborat.	Tot el treball ho ha fet un únic membre del grup.	25%
Seguiment de la tasca	El grup ha treballat en tot moment i tots els dies de la preparació.	El grup ha treballat gairebé tots els dies però en alguns moments se han despistat.	El grup no ha treballat gairebé tots els dies i en algun moment s'han despistat.	El grup no ha treballat tots els dies i en bastants moments s'han despistat.	15%
				TOTAL	

Annex 5.2.: Rúbrica de la gravació final del *podcast*

	EXPERT	AVANÇAT	APRESENT	NOVELL	PERCENTATGE
Creativitat	El guió és creatiu, i està relacionada amb el contingut seleccionat.	El guió és gairebé del tot atractiu i creatiu, i la gran majoria de les parts estan relacionades amb el contingut.	El guió no és del tot creatiu, ni atractiu, encara que gairebé totes les parts estan relacionades amb el contingut.	El guió no és creatiu, ni atractiu, i ninguna de les parts estan relacionades amb el contingut.	20%
Explicació	L'explicació del tema és excel·lent i es coneixen els principals punts del tema.	L'explicació del tema es bastant bona, però es desconeixen alguns punts.	L'explicació del tema és regular, i es desconeixen la mitat dels punts del tema.	L'explicació del tema no és correcta, i es desconeixen més de la mitat dels punts del tema.	30%
Coordinació de grup	Tots els membres han col·laborat equitativament.	Tots els membres han col·laborat però no tot el temps.	Gairebé tots els membres han col·laborat.	Tot el treball ho ha fet un únic membre del grup.	30%
Seguiment de la tasca	El grup ha treballat en tot moment i tots els dies que ha durat la preparació.	El grup ha treballat gairebé tots els dies però en alguns moments s'han despistat.	El grup no ha treballat gairebé tots els dies i en algun moment s'han despistat.	El grup no ha treballat tots els dies i en bastants moments s'han despistat.	20%
				TOTAL	

Annex 5.3.: Rúbrica del debat simulat

	EXPERT	AVANÇAT	APRENT	NOVELL	PERCENTATGE
Participació	La seva participació és molt activa, i respecta el torn de paraula i de defensa dels companys.	La seva participació és gairebé del tot participativa, i la gran majoria de vegades respecta el torn de paraula i la defensa dels companys.	La participació no és del tot activa, encara que gairebé respecta el torn de paraula i la defensa dels companys	La participació no és activa, i no respecta el torn de paraula i de defensa dels companys.	40%
Defensa	La defensa ideològica del seu bàndol és excel·lent i es coneixen els principals punts del tema.	La defensa del seu bàndol és bastant bona, però es desconeixen alguns punts del tema.	La defensa del seu bàndol és regular, i es desconeixen la mitat dels punts del tema.	La defensa del seu bàndol no és correcta, i es desconeixen més de la mitat dels punts del tema.	30%
Coordinació del grup de debat	Tots els membres han col·laborat i participat equitativament.	Tots els membres han col·laborat i participat però no tot el temps.	Gairebé tots els membres han col·laborat i participat.	Tot el treball ho ha fet un únic membre del grup.	30%
				TOTAL	

Annex 5.4.: Rúbrica d'autoavaluació de les activitats

	NOM:		GRUP:	PROYECTE:
	SI	NO	OBSERVACIONS	
He realitzat i participat activament en totes les tasques que requeria el projecte.				
He complert amb el meu rol assignat dins del grup.				
He respectat l'opinió dels meus companys i he complert amb les normes de funcionament del grup.				
He complert amb els terminis de lliurament i presentació dels materials i activitats del projecte.				

Annex 5.5.: Rúbrica d'autoavaluació dels grups

NOM DEL GRUP:	NOM DEL PROJECTE:														
Nom:			Nom:			Nom:			Nom:			Nom:			
SEMPRE	A VEGADES	MAI	SEMPRE	A VEGADES	MAI	SEMPRE	A VEGADES	MAI	SEMPRE	A VEGADES	MAI	SEMPRE	A VEGADES	MAI	
Ha complert amb les normes de funcionament del grup, motivant i respectant a la resta.															
Ha assistit i participat activament en totes les activitats del grup.															
Ha exercit el rol assignat dins del projecte.															
Ha realitzat de manera positiva el treball i en els terminis acordats pel grup.															
OBSERVACIONS:															

Annex 5.6.: Avaluació de la proposta

	SI	NO	COMENTARI
T'ha agradat el projecte plantejat?			
Si t'ha agradat, què és el que més t'ha interessat?			
Què és el que menys t'ha interessat?			
Consideres que has après alguna cosa sobre algun tema en concret?			
Gaudeixes de treballar en equip i de realitzar projectes?			
Quins aspectes o coses modificaries per a millorar el projecte?			

Annex 5.7.: Autoavaluació de la pràctica docent

	SI	NO	COMENTARI
Hem aconseguit que els alumnes coneguin les causes i conseqüències de la dictadura franquista?			
Els alumnes són conscients de la postguerra i la repressió viscuda a Espanya?			
Hem presentat el context viscut per les prostitutes a l'època franquista?			
Hem fomentat l'esperit i pensament crític sobre el sistema prostitucional a l'època franquista i en l'actualitat?			
Hem promogut una sana i correcta educació afectiu-sexual?			
Hem afavorit el desenvolupament de valors com la igualtat, la llibertat sexual i de consentiment, i el consum de pornografia?			
En general, el projecte ha donat un bon resultat?			
Els tallers i xerrades han resultat interessants?			
Caldria realitzar modificacions o canvis per a millorar la proposta?			
En general, ha agradat la proposta i el projecte a l'alumnat?			
<u>PROPOSTES DE MILLORA:</u>			